

Enternasyonal Komünist Akım

Dünyanın bütün işçileri, birleşin!

tr.internationalism.org

turkiye@internationalism.org

Workers of the world, unite!

Proletaires de tous les pays, unissez-vous!

Karkerên hemû welatan, yekbin!

Proletarier aller Länder vereinigt Euch!

اودحتو لاجل العالم اجمع!

Proletari di tutti i paesi, unitevi!

Proletärer i alla länder, förena er!

¡Proletarios del mundo uníos!

Προλετάριοι όλου του κόσμου, ενωθείτε!

বহুজিহ্বা মজবুত্ব এক হও!

Бүтүн өлкөлөрүнн пролетарларым, бириleşкин!

Arbeiders aller landen, verenigt u!

¡sodón do paxto paxton

Proletários de todos os países, uni-vos!

Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացե՛ք

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

दमबिन्दक मजदूर एक हव

دوش دوجوم دوجو دوزگوي

전세계 노동자여 단결하라!

万口のプロレタリアよ、口結せよ

Magkagawa sa buong daigdig, magkaisal!

全世界无口者，口合起口！

Világ proletárfai, egyesüljétek!

Kaikkien maiden työläiset liitzykkää yhteen!

Burjuva Solu Nedir?

“İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar, ama kendi keyiflerine göre, kendi seçtikleri koşullar içinde yapamazlar, zaten varolan, verili olan ve geçmişten kalan koşullar içinde yaparlar. Ölmüş kuşakların bütün gelenekleri, bir kabusmuşçasına çöker yaşayanların beyinleri üzerine.”

Karl Marx, 18. Brumaire

Burjuva solu, veya sermayenin sol kanadı, örgütümüzün en temel ilkelerinde ifade ettiğimiz ve işçi sınıfının çıkarlarını savunmak veya devrimci olmak iddiasında olmalarına rağmen, esasında sermaye düzenine karşı olmadığını düşündüğümüz pek çok eğilime dair kullandığımız bir kavram. Bununla birlikte, ifade etmek için bu kavramı kullandığımız olgunun işçi hareketinde yeni olduğunu söylemek kanımızca mümkün değil. Marx ve Engels'in döneminden beri, devrimci proleter hareket, işçi sınıfı içerisinde, işçilerden yana olduğunu söyleyen fakat aslında hakim düzenin hizmetinde olan eğilimleri teşhir etmiştir. Biz de bu yazımızda burjuva solunun – ve burjuva soluna dair teorik kavramsallaştırmaların – devrimci hareket içerisinde nasıl geliştiğini ifade etmeye çalışacağız.

1. Fransız Devrimi'nden İkinci Enternasyonal'e Radikal Burjuvazi ve Burjuva Sosyalizmi

Siyasette sağ ve sol ayrımı, bilindiği üzere Fransız Devrimi döneminden kalmaz. 1789'un Mayıs ayında kurulan Fransız Genel Meclisi ve Haziran ayında kurulan Fransız Milli Meclisi'nde krallık yanlıları, dini değerleri öne çıkartanlar ve İngiltere benzeri bir anayasal monarşi düzenini savunanlar Meclis Başkanı'nın sağ tarafına oturmuşlardı; monarşinin ortadan kalkmasını, cumhuriyet düzenini savunanlar ve dinin etkisine, hatta dinin kendisine karşı olanlar ise Meclis Başkanı'nın sol tarafına oturacaklardı. 1891'de, Milli Meclis'in yerine Yasama Meclisi geldiği zaman, yenilikçiler meclisin solunda, ılımlılar ortasında oturacaklardı; eski rejimi savunanların meclisin sağındaki boşalmış koltuklarını ise anayasacılar alacaklardı. Fransız Devrimi'nin çalkantılı günlerinde sağ koltuklara monarşinin ortadan kaldırılmasını savunan ama daha sonrasında devrimi ketlemeye çabalayan Girondistler oturacaklardı; onların ölümlerinden sonra ise sağ koltuklar, aşırı-monarşistler meclise dönünceye dek boş kalacaklardı. Sol koltuklarda ise, Jakobenler, Montagnardlar, onların solunda din karşıtı radikal Hébertistler ve nihayet onların da solunda, şehirli emekçilerin, zanaatkarların ve genel olarak fakir kesimlerin desteklediği Enragéler oturmaktaydı. Süregelen yıllarda, o koltuklarda oturan pek çok kişi kellelerini kaybedecek,

nihayetinde devrimin ortaya çıkarttığı siyasi gruplardan hiçbiri kalmayacaktı; ama sağ ve sol ayrımı hakim kalacak ve hatta çok geçmeden merkez-sağ, merkez-sol, aşırı-sağ ve aşırı-soldan bahsediliyor olacaktı.

Bu kavramların ortaya çıktığı meclislerde fikirleri temsil edilen sınıflar, çok büyük ölçüde aristokrasi ve burjuvaziydi. Aşırı-sağ kesimi büyük ölçüde aristokrasi oluşturmaktaydı; merkez-sağ kesimde yenilikçi aristokratlar ve muhafazakar ve ılımlı burjuvalar bir aradaydı. Fakat merkez-solda ve hatta aşırı-solun büyük bir kısmında da, burjuvazinin farklı radikallikte fikirleri temsil edilmekteydi. Din karşıtlığında eşi benzerini bulması zor bir noktada olan Hébertistler'in fikirleri dahi, fazlasıyla radikal de olsa nihayetinde burjuva fikirleriydi. Yalnızca isimleri öfkeliiler anlamına gelen Enragé grubu ve daha sonra bu grubun izinden giden Eşitler Komplosu dönemin emekçi kesimlerinin çıkarlarını temsil ediyordu. Enragélerin liderlerinden Jacques Roux, 1793'te yazdığı Öfkeliiler Manifestosu'nda: "Bir sınıf pervasızca başka bir sınıfı açlığa mahkum edebiliyorsa özgürlük abes bir hayaletten başka bir şey değildir. Zenginler, tekelleriyle istedikleri üzerinde yaşam ve ölüm hükmü veriyorlarsa eşitlik abes bir hayaletten başka bir şey değildir. Karşı-devrim vatandaşların dörtte üçünün gözyaşı dökmeden karşılayamadıkları meta fiyatları üzerinden her gün işleyebiliyorsa, cumhuriyet abes bir hayaletten başka bir şey değildir" diyecekti. Daha sonrasında, Eşitler Komplosu'nun aynı yolu izleyen önderlerinden Gracchus Babeuf ise 1796'da Eşitler Manifestosu'nda "*Fransız Devrimi, daha büyük, daha derin ve nihai olacak bir başka devrimin öncülünden başka bir şey değildi*" diyecekti. Jacques Roux ve yoldaşları, Girondistlerin ardından radikal burjuva Jakoben hükümetinin ilk hedef aldıklarından olacaktı. Hem Jakobenlerin lideri ve Devrimci Terör'ün yaratıcısı Maximillien Robespierre'in sağındaki ılımlı burjuva unsurlar, hem de solundaki radikal burjuva unsurların Thermidor komplosunun Robespierre'i devirmesinin ardından ekonomik anlamdaki fazlasıyla ılımlı politikalara karşı çıkan Babeuf ve arkadaşları da öncülleriyle aynı kaderi paylaşacaklardı.

Öte yandan, nasıl genel olarak meclisin solunda ve sağında oturanların kellelerini kaybetmeleri, koltukları boş, terimleri ise anlamsız kılmadıysa, Fransız devrimi sırasında emekçi kesimlerin sınıfsal çıkarlarını ifade edenlerin görüşleri de, öldürülmeleriyle tarih sahnesinden silinmedi. 1848 yılına gelindiğinde, Fransız meclisinin sol kanadında, kendisini demokratik sosyalist olarak ifade eden kişilerin görüşleri hakim olmuştu. Dahası, bu dönemde, sosyalizmi savunanların sayısı artmış, meclis dışında da çeşitli örgütler ortaya çıkmıştı. Fakat daha da önemlisi, savunulan sosyalizmler

arasında belirli ayrımlar ve pek çok farklı sosyalist eğilim belirmeye başlamıştı. Bu eğilimler, genelde Roux ve Babuef gibi kişilerinin fikirlerini sürdürmeye çalışan devrimci sosyalistlerle ılımlı sosyalistler arasındaydı. Devrimci sosyalizm, Owen, Fourier, Saint-Simon gibi genel anlamıyla gündelik siyasete apolitik bir biçimde yaklaşan ve proletaryanın potansiyeli olmadığını düşünen ama mevcut düzeni tamamen reddeden ve yeni bir toplum inşa etmek gerektiğini düşünenlerden de etkilenmişti. Bahsettiğimiz devrimci sosyalistler arasında, Paris'te yaşayan Alman göçmenlerinin 1834'te kurduğu ve yukarıdaki tanıma neredeyse harfi harfine uyan Doğrular Birliği'nin iki üyesi, Karl Marx ve Friedrich Engels de vardı. Bu iki militan, çok geçmeden Doğrular Birliği'nin ismini Komünist Birlik yapacaklar ve 1848 devrimleri ve sonrasında yaptıkları çalışmalar ve değerlendirmelerle kendisine sosyalist ismini veren mevcut hareketleri tanımlamaya çalışacaklardı.

Burjuva sosyalizmi kavramını ilk ortaya atan Marx ve Engels olacaktı. Bu eğilimi, Komünist Manifesto'da şu sözlerle tanımlayacaklardı: *“Sosyalist burjuvalar, modern toplumun koşullarını isterler ama o koşulların kendisinden kaynaklanan mücadeleler ve tehlikeler olmaksızın. Mevcut toplumu, onu devrimci dönüşüme uğratacak ve çözecek unsurlar kesilip çıkarılmış olarak isterler. Burjuvazinin olup ama proletaryanın olmamasını dilerler. Burjuvazi kendi egemen olduğu dünyayı elbette ki en iyi dünya olarak görür ve burjuva*

sosyalizmi bu iç ferahlatıcı tasarımdan aşağı yukarı bütünlüklü sistemler geliştirir. Böylesi bir sistemi gerçekleştirmesini (...) proletaryadan talep ederken, aslında ona yalnızca, bugünkü toplumun içinde kal ama burjuvaziye ilişkin nefret dolu düşüncelerinden arın, demiş olur (...) Serbest ticaret: ama işçi sınıfının çıkarı için. Korumacı gümrük: ama işçi sınıfının çıkarı için. Hapishane reformu: ama işçi sınıfının çıkarı için. Burjuva sosyalizminin son sözü ve gerçekten kastederek sarf ettiği tek sözü budur. Şöyle özetleyebiliriz: burjuva burjuvadır – ama işçi sınıfının çıkarı için!” Esasında Marx ve Engels'in Manifesto'da ortaya koyduğu bu tanım, bugünün burjuva sosyalistlerinin kiminin üstü kapalı biçimde, ama ciddi bir kısmının da esasında açık açık söylediklerinin güzel bir özeti gibidir.

Bununla birlikte, Marx ve Engels'in yaşadığı dönem, devletin burjuvazinin mutlak egemenliğine girmediği, dolayısıyla burjuvazinin toplum üzerinde mutlak bir egemenlik sahibi olamadığı, dolayısıyla da farklı sınıfların kendilerini ifade alanlarının daha kuvvetli olduğu bir dönemdir. Bundan ötürü, bu dönemde Marx ve Engels'in burjuva sosyalizmi olarak tanımladığı eğilimin, diğer eğilimler karşısında belirgin bir yaygınlık veya ciddi bir kurumsallaşma kazanması mümkün olmamıştır. Dolayısıyla Marx ve Engels başka gerici sosyalizm türleri tanımlar. Bunlardan biri, kapitalizme karşı işçileri aristokrasinin yanına çekmeye çalışmış feodal sosyalizmdir fakat en yaygın olanı, ve Marx'ın özellikle dönemin ılımlı ve uzlaşmacı sosyalistlerinin fikirlerinin temelinde gördüğü, küçük-burjuva sosyalizmdir. Dahası, burjuva sosyalizmine bir örnek olarak verilen, sözde 'anarşist' Pierre-Joseph Proudhon'un görüşlerinin Louise Michel gibi kimi destekçileri, Paris Komünü sırasında işçi sınıfının gayesi uğruna ön saflarda çarpışmış ve komünün bir simgesi olabilmişlerdir.

Marx, 1848 Devrimi'nin yenilgisinin ardından mücadelenin derslerini çıkartmak için kaleme aldığı Fransa'da Sınıf Savaşmaları eserinde burjuva sosyalizmi, küçük-burjuva sosyalizmi ve komünizm ya da devrimci sosyalizm arasında gördüğü ayrımı şöyle ifade etmektedir:

“Asıl anlamıyla küçük-burjuva sosyalizmi, türünün en iyisi olan sosyalizm, doğal olarak, tıpkı sosyalizm çeşitlerinin her biri gibi, işçilerin ve küçük-burjuvaların bir bölümünü kendi çevresinde toplayan bu burjuva sosyalizminden ayrılır. Sermaye, alacaklı olarak, özellikle bu küçük-burjuva sınıfın yakasını bırakmaz, bu sınıf ise kredi kurumları ister; sermaye, rekabet yoluyla onu ezer, o ise devletten yardım gören ortaklıklar ister; sermaye, bir merkezde yoğunlaşması ile küçük-burjuvazinin belini büker, küçük-burjuvazi ise müterakki vergiler ister, mirasın sınırlandırılmasını ister, büyük işlerin devlet tarafından üstlenmesini ve sermayenin büyümesini zorla engelleyen başka önlemler ister. Kendi sosyalizminin barışçı bir yolla gerçekleşmesini düşlediğinden belki de birkaç günlük bir ikinci Şubat Devrimi'ne razıdır. Sadece önündeki tarihsel süreç, ona, doğal olarak, toplumsal düşünürlerin ister birlikte, ister tek tek türeticiler olarak kafalarında tasarladıkları ya da tasarlamış oldukları sistemlerin uygulaması gibi görünür. Küçük-burjuvalar, böylece, eklektik olurlar ya da ancak, proletarya, henüz, özgür, bağımsız bir tarihsel hareket olacak kadar yeterince gelişmemiş olduğu sürece onun teorik ifadesi olmuş olan doktriner sosyalizmi, mevcut sosyalist sistemleri tutarlar. Demek ki, böylece, hareketin tümünü, onun anlarından birine bağımlı kılan, ortak, toplumsal üretimin yerine, küçük hile-

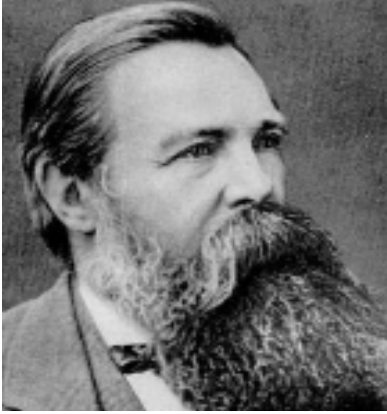
erle ya da büyük duygusallıklarla devrimci sınıf savaşımını bütün gerekleriyle ortadan kaldıran sivrilikleri ile bireysel bir ukalânın kafa eylemini koyan ütopyacı, doktriner sosyalizm bunu yaparken, bugünkü toplumu aslında idealize etmekle ve toplumun gölgesiz, pürüzsüz bir imgesini yaratmakla sınırlı kalan ve kendi ülküsünü toplumsal gerçeğe karşı üstün kılmak isteyen bu doktriner sosyalizm böyle sürerken, proletarya bu sosyalizmi küçük-burjuvaziye bırakırken, ayrı ayrı sistemlerin kendi aralarındaki savaşım, bu sözde sistemlerin herbirini, toplumsal altüst oluşun geçiş noktalarından birinin başka bir geçiş noktasına karşı iddialı bir biçimde tutulması olarak ortaya çıkartırken, proletarya, gitgide devrimci sosyalizmin çevresinde, bizzat burjuvazinin Blanqui adını taktığı komünizmin çevresinde toplanıyor. Bu sosyalizm genel olarak, sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılması, sınıf farklılıklarının dayandıkları bütün üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması, bu üretim ilişkilerine uygun düşen bütün toplumsal bağıntıların ortadan kaldırılması, bu toplumsal bağıntılardan doğan bütün düşüncelerin altüst edilmesine varmak üzere, devrimin sürekliliğinin ilânıdır, zorunlu bir geçiş noktası olarak proletaryanın sınıf diktatörlüğüdür. ”

1848 sonrası dönemde, yalnızca Fransa veya Batı Avrupa'da değil, dünya genelinde işçi hareketi ve dolayısıyla sosyalist hareket, eşi görülmemiş bir büyüme dönemine girecekti. Hareketin büyümesiyle birlikte ise, yeni meseleler, yeni ikilemler, yeni çözümler ve ister istemez yeni sorunlar ve ayrışmalar ortaya çıkacaktı. Marx, 1871'deki Paris Komünü deneyiminden, Fransa'da İç Savaş eserinde “[İ]şçi sınıfı basitçe mevcut devlet makinesini olduğu gibi alıp ve onu kendi amaçları için kullanamaz” sonucunu çıkartıp ve “devlet iktidarının yıkılmasının” gerekliliği çözümlenmesini yaparak, eskiden komünist saflarda görülen kimi eğilimlere yönelik bir eleştirinin de önünü açmış oluyordu. Bu eleştiriden, Fransa'da Sınıf Savaşımında, burjuvazinin komünizme taktığı isim olarak tanımlanan Louis-Auguste Blanqui de nasibini alacaktı. Enternasyonal Marş'ının yazarı Eugene Pottier'in, mezar taşına yazılması üzerine hakkında “Taş kalpli bir sınıfa karşı, ekmekten mahrum halk uğruna savaşırken; yaşamında dört duvara, ölümünde dört parça çam tahtasına sahip oldu” dediği Blanqui, ömrü boyunca komünizmi ve proletarya diktatörlüğünü savunmuştu fakat ona göre devrim, katı disiplinli bir azınlığın gerçekleştireceği bir darbeydi. Buradan yola çıkarak Engels, 1873'te Blanqui hakkında şunları söyleyecekti: “Blanqui temelde siyasi bir devrimcidir. Yalnızca duygusal olarak, kitlelerin acılarına sempati duyduğu için sosyalisttir, fakat ne sosyalist teorisi ne de belirli pratik sosyal çözüm önerileri vardır. Siyasi faaliyetinde temelde bir 'eylem adamı' olmuş, doğru zamanda küçük ve iyi örgütlü bir azınlığın siyasi bir darbe

yapıp, başlangıçtaki birkaç ufak başarıyla halk kitlelerini peşine takarak başarılı bir devrim yapabileceğine inanmıştır (...) Blanqui'nin, herhangi bir devrimin ancak ufak bir devrimci azınlık tarafından yapılabileceği varsayımından zorunlu olarak bu eylemin başarısının ardından bir diktatörlük geleceği sonucu çıkar. Fakat bu, tabii ki, bütün bir devrimci sınıfın, proletaryanın değil, devrimi yapmış olan küçük bir azınlığın diktatörlüğü olabilir ki bu azınlık da daha önceden bir ya da birkaç bireyin diktatörlüğü altındadır. Dolayısıyla Blanqui'yi önceki bir kuşağın bir devrimcisi olarak görüyoruz.”

Bu konudan yola çıkarak yaptıkları eleştirilerde, Marx ve Engels, özellikle 1875'te Almanya Sosyalist İşçi Partisi adıyla kurulacak olan ve bugün 1890'da aldığı Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ismiyle bilinen örgütlenme içerisinde, devletçi sosyalist Ferdinand Lassalle'ın takipçilerine karşı eleştirilerinde çok daha ileri gideceklerdi. Bunun tek nedeni Lassalle'ın takipçilerinin, Blanqui'nin aksine önceki bir kuşağa ait olmamaları değildi. Marx ve Engels, Lassalle'ın devletçi görüşlerini sürekli eleştirmiş ve Engels, 1877'de yazdığı Anti-Dühring'te, Lassalle'ın da savunmuş olduğu ve pek çok takipçisinin sosyalizm olarak algıladığı devlet mülkiyetini şöyle tanımlamıştı: *“Modern devlet, biçimi ne olursa olsun, özü itibarıyla kapitalist bir makinedir, kapitalistlerin devletidir, toplam ulusal sermayenin ideal kişileşmesidir. Üretici güçleri ne kadar çok kendi mülkiyetine geçirirse, o kadar çok gerçek kolektif kapitalist durumuna gelir, yurttaşları o kadar çok sömürür. İşçiler ücretli işçi, proleter olarak kalırlar. Kapitalist ilişki ortadan kaldırılamaz, bilakis doruğuna tırmandırılır.”* Dahası Blanqui, kendisini her zaman bir proleter olarak görmüştü: fakat Lassalle'ın takipçileri işçi sınıfının kurtuluşunu başka sınıflara bağlıyorlardı. Bunlara karşılık Marx ve Engels, 1879'da, August Bebel ve Wilhelm Liebknecht gibi SPD içerisindeki yandaşlarına gönderdikleri mektupta şöyle diyeceklerdi: *“Enternasyonal'in kuruluş kongresinde şu savaş narasını ortaya attık: İşçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendisi tarafından gerçekleştirilmelidir. Dolayısıyla işçilerin kendilerini kurtaramayacak kadar eğitimsiz olduğunu, ve onların büyük ve küçük burjuvazinin iyiliksever üyeleri tarafından kurtarılmaları gerektiğini açıkça söyleyen adamlarla ortak iş yapamayız. Eğer yeni parti organı bu beylerin görüşüne tekabül edecek bir politika benimserse, yani proleter değil burjuva olursa, o zaman yapabileceğimiz tek şey – ne kadar üzülerek de yapsak – bugüne dek ülke dışında temsil ettiğimiz Alman Partisi'ne karşı olduğumuzu ve onunla her türlü dayanışmayı kestiğimizi açıkça duyurmak olur.”*

Son olarak, yine aynı metinde Marx ve Engels'in SPD içerisindeki ciddi problemin bir diğer yüzüne, reformizm ve uzlaşmacılık problemine değindiğine tanık olacaktık: "1848'de burjuva demokratları olarak ortaya çıkmış adamlar şimdi kendilerine pekala Sosyal-Demokrat diyebilirler! Nasıl öncekiler için demokratik cumhuriyetin kuruluşu elde edilemez derecede uzaktıysa, şimdikiler için kapitalist düzenin devrilmesi elde edilemeyecek kadar uzak ve dolayısıyla bugünün siyasi pratiğiyle hiçbir alakası yok; istenildiği kadar uzlaşmacılık yapılabilir, taviz verilebilir, iyilikseverlik edilebilir. Aynı durum proletarya ve burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesine de uygulanıyor. Kağıt üzerinde tanınıyor zira onu reddetmek artık mümkün değil, fakat pratikte bir kenara atılıyor, bastırılıyor ya da iğdiş ediliyor. Sosyal-Demokrat Parti işçilerin partisi olmamalı, üzerine burjuvazinin veya, esasında, hiç kimsenin nefretini çekmemeli; bu kuşak için zaten elde edilmeyecek ve burjuvaziyi korkutacağı hesaplanan hırslı hedeflere vurgu yapmak yerine, burjuvazi içerisinde etkin bir prop-

aganda yapmalı, bütün gücünü ve enerjisini eski toplumsal düzene yeni dayanaklar sağlayacak ve belki de nihai kıyameti aşamalı, parçalı ve, mümkün olduğunca barışçıl bir çözüme sürecine dönüştürecek eğreti küçük burjuva reformlara adamalı."

Marx ve Engels'in son yıllarında, işçi hareketi ciddi biçimde büyümüş, üyeleri ve destekçileri milyonları bulan sendikalar ve partiler kurmayı başarmıştı. Dönemin koşulları, bu yapıların işçilerin yaşam ve çalışma koşullarında büyük ilerlemeler sağlamasını mümkün kılıyorlardı, zaten böylesi bir kitleleşmeyi de bu olgu mümkün kılmıştı. Fakat aynı zamanda bu kurumlar özellikle burjuva ideoloji tarafından ciddi bir biçimde kuşatılmaktalardı. Marx ve Engels yukarıda alıntıladığımız mektuplarında "Fakat eğer Parti liderliği, büyük veya ufak ölçüde böylesi adamların ellerine geçerse, o zaman Parti de daha az iğdiş olmayacaktır, ve bu da onun proleter niteliğinin sonu olacaktır" diyeceklerdi. Bu endişenin geri dönülmeyecek şekilde gerçekleşmesi, tam otuz beş yıl alacaktı.

2. Sendikalizm, Parlamenterizm ve Oportünizm: Burjuva Solunun Kurumlaşması

14 Temmuz 1889 tarihinde, Paris'te İkinci Enternasyonal'in kuruluş kongresi gerçekleşti. 1864'ten 1877'ye kadar varlığını sürdürüm Birinci Enternasyonal, çeşitli işçi sendikaları, reformistler, anarşistler, sosyalistler ve komünistlerin birleştiği, dönemin Avrupa'sındaki hemen hemen bütün radikal hareketlerin şu ya da bu şekilde bir noktada temas ettiği bir örgüttü. Birinci Enternasyonal'e kıyasla, İkinci Enternasyonal siyaseten daha yakın unsurların oluşturduğu bir örgüttü. İçinde sosyalizmin kapitalizmin reformlarla iyileştirilmesiyle yavaş yavaş geleceğini düşünenler, sendikalara dayalı kitlesel sosyalist ya da işçi partileri, ve ayrıca kapitalist devletin yıkılmasının bir zorunluluk olduğunu düşünen devrimci proleter unsurlar vardı. Her halükarda, İkinci Enternasyonal'i oluşturan unsurların tamamına şu veya bu şekilde sosyalistti, ve büyük çoğu da kendilerini marksist görmekteydi. Buna rağmen, örgütsel olarak İkinci Enternasyonal, Birinci Enternasyonal'den daha merkezileşmiş bir yapıya sahip değildi, zira İkinci Enternasyonal çökene kadar, ulusal partilerin bir federasyonu olarak kalacaktı ve İkinci Enternasyonal'in Uluslararası Sosyalist Büro'su bir enformasyon bürosu olmanın ötesine gidemeyecek, ulusal partilere yönelik bir bağlayıcılığı olmayacaktı.

İkinci Enternasyonal'in en güçlü partisi, Almanya Sosyal Demokrat Partisiydi. SPD, 1878-1890 arasında, Bismarck'ın sosyalist-karşıtı yasaları nedeniyle yasaklı bir partiydi. Bu dönemde partinin binlerce üyesi hapislere atılıyor, yine binlercesi işsiz bırakılıyor, kara listelere alınıyordu. Yalnızca bir yasa boşluğu sayesinde seçimlere katılabilen SPD, bunun haricinde spor ve müzik kulüpleri gibi zararsız görünen yapılar üzerinden örgütleniyordu. Partinin yayın organı da illegaldi ve İsviçre'den Almanya'ya kaçak sokuluyordu. Öte yandan illegalite koşulları SPD'ye yaramış, 1878'den 1890'a partinin oyları %7'lerden %19'a çıkmış, parti ciddi bir biçimde büyümüş ve güçlenmişti. SPD bir daha hiçbir döneminde, özellikle 1881-90 arası büyüdüğü hızla büyüemeyecekti. Dolayısıyla SPD'nin 1889'da kurulan İkinci Enternasyonal'in baştacısı olması şaşırtıcı değildi. Enternasyonal'in neredeyse bütün diğer partileri SPD'nin yolundan gitmek, kendi ülkelerinin SPD'si olmak istiyorlardı. 1891'de SPD'nin Engels'in etkisiyle Erfurt Programı ile Gotha Programı'nda Lassalle'cılara verilen tavizlerden geri adım atması ve marksist görüşlere daha da yaklaşması Enternasyonal genelinde de marksizmin daha kuvvetle benimsenmesini sağlayacaktı. Engels'in ölümünde sonra ise, 1880'lerde İngiltere'de onunla çalışmış olan Karl Kautsky SPD'nin, dolayısıyla da Enternasyonal'in en önde gelen kuramcısı olacaktı. 1914'e kadar SPD'nin üye sayısı bir milyonu aşmış olacaktı.

Özellikle 1891'de Erfurt Programı'nın kabul edilmesinin ardından, yüzeysel açıdan Engels'in yaşantısının son döneminde SPD ile ilgili endişelerinin temelini ortadan kalktığını söylemek mümkün olabilirdi fakat ölümünden kısa bir süre önce *"Bütün yazılarımda kendimi asla bir sosyal-demokrat olarak nitelendirmiyorum, bir komünist olarak nitelendiriyorum. Marx için olduğu gibi benim için de kavrayışımızı belirtmek için böylesine esnek bir ifade kullanmak imkansız"* diyerek kaygılarının ortadan kalkmadığını gösterecekti. Zira, görünüşte Lassalle'cılarının ve diğer burjuva sosyalistlerinin görüşleri gitmiş, marksizm benimsenmişti fakat tarihte pek çok noktada olduğu üzere, kapıdan kovulan bacadan girmeyi becerecekti. Bu baca ise, Engels'in müridi ve Enternasyonal'in Papa'sı Kautsky'den başkası değildi. 1902'de Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin yeni taslak programına dair yazdığı bir metinde, Kautsky şunları söyleyecekti: "Modern sosyalist bilinç, yalnızca derin bilimsel bilgi temeli üzerinde yükselir. Gerçekten de, modern iktisat bilimi, diyelim modern teknoloji kadar, sosyalist üretim için bir koşuldur, ve proletarya, ne denli isterse istesin, ne birini ne de ötekini yaratabilir; her ikisi de modern toplumsal süreçten ortaya çıkar. Bilimin taşıyıcısı proletarya değil, burjuva aydın tabakadır: modern sosyalizm, bu tabakanın tek tek üyelerinin zihinlerinden kaynaklanmıştır, ve bunu entelektüel olarak daha gelişmiş olan ve koşulların elverdiği yerlerde modern sosyalizmi proleter sınıf mücadelesine sokan proleterlere iletenler de bunlar olmuştur. Demek oluyor ki, sosyalist bilinç sınıf mücadelesine dışardan verilen bir şeydir, onun içinden kendiliğinden çıkan bir şey değildir." Kautsky'nin burada ifade ettiği görüşler, tam da Marx ve Engels'in "ortak iş yapamayız" dediği unsurların ikameci görüşlerinin bir tekrarı gibidir.

Esasında SPD'nin ve İkinci Enternasyonal'in marksizmi, içi boşaltılmış bir kabuk gibiydi ve önderlerinin büyük çoğunun marksist ortodoksiyi savunma, yani marksizmden sapmama iddiaları gerçekten uzaktı. İkinci Enternasyonal'in kitle partilerinin gücünün temelinde sendikalar, pratiğinin temelinde ise seçimler ve parlamenter faaliyet vardı. Devrimci kanadının önemli önderlerinden Rosa Lüksemburg'un 1904'te yazdığı üzere, "sosyal demokrasi işçi sınıfının örgütlülüğüne bağlı değil, işçi sınıfı hareketinin ta kendisi" idi. Dönem kapitalizm için her açıdan bir refah dönemiydi. Hareket büyük kazanımlar elde etmiş, kazanımlar elde ettikçe daha da güçlenmiş ve bu böyle gitmişti. Böylesi bir hareket içerisinden, "nihai hedef hiçbir şeydir, hareket her şeydir" fikrini savunanlar çıkması şaşırtıcı değildi. Erfurt Programı'nın yazarlarından Eduard Bernstein 1890'ların sonlarına doğru bu görüşleri ifade etmeye başladığında, Enternasyonal içerisinde büyük tepki çekmişti. Bernstein, 1898'de yayınlanan ünlü kitabı Evrimci Sosyalizm'e

1909'da yazdığı önsözde: *“Nihai bir sosyalizm hedefine inanmam. Fakat sosyalist harekete, toplumu adım adım toprak sahibi bir ticaret oligarşisinin egemenliğinden gerçek bir demokrasiye götürerek kurtuluşlarını sağlayacak emekçi sınıfların ileri yürüyüşüne güçlü bir biçimde inanıyorum”* diyerek açıkça ifade edecekti.

Marksizmi revize ettiği için, Bernstein ve takipçileri Enternasyonal içinde revizyonistler olarak anılacaklardı. Öte yandan Bernstein'ın görüşlerini ilk yanıtlayan Rosa Lüksemburg, Bernstein'ın görüşlerini, marksizmi revize etmiş oluşunun ötesinde ele alacaktı. 1900'de yayınlanan Sosyal Reform mu Devrim mi? kitabında Rosa Lüksemburg, başta ABD olmak üzere çeşitli ülkelerde işçi hareketi içerisindeki kimi devrimci eğilimlerin düştüğü reformlar ve reformizmi ayıramama hatasını yapmıyor ve dolayısıyla reformizmle beraber reformları da reddetme düşmüyordu. Zira Lüksemburg'a göre “Reformlar için, yani mevcut toplumsal düzenin çerçevesi dahilinde işçilerin koşullarının iyileşmesi için mücadele (...) Sosyal Demokrasiye proleter sınıf mücadelesine müdahil olma ve nihai hedefe yönelik – yani siyasi iktidarın alınmasına ve ücretli emeğin lağvedilmesi için tek araçtır.” Bernstein'ın oportünizmi ilk ve son kez teorik bir temele oturttuğunu, zira oportünizmin buradan başka gidecek bir yeri olmadığını belirten Lüksemburg, Bernstein'ın argümanlarının marksizmin kimi yalıtılmış tezlerine saldırım, marksizim bütünlüklü olduğu için bunun marksizmi çökerteceğini ummak olduğunu ifade edecek ve kapitalizmin çöküş evresine girmeyeceği savına karşı Engels'in kapitalist toplumun gidişatına yönelik ya sosyalizm ya barbarlık ikilemini ortaya koyacaktı. Öte yandan Lüksemburg daha temel bir çıkarımı oportünizmin kendisinin nereye gittiğine dair yapacaktı: *“Bu, oportünist pratiğin temelde marksizme uzlaştırılmaz olduğunu gösteriyor. Fakat ayrıca oportünizmin genel olarak sosyalizmle (sosyalist hareketle) de uzlaştırılmaz olduğunu, içsel eğiliminin emek hareketini burjuva yollara itelemek olduğunu, proleter sınıf mücadelesini tamamen felç etmek eğiliminde olduğunu kanıtlıyor. Tarihsel olarak bakıldığında, açık ki marksist doktrinle hiçbir alakası yok. Zira, Marx'tan önce ve ondan bağımsız olarak hepsi kendi biçiminde zamanın koşullarına tekabül eden emek hareketleri ve muhtelif sosyalist doktrinler ortaya çıkmıştı. Sosyalizmi ahlaki bir adalet fikriyle, bir üretim biçimiyle değil bir dağıtım biçimiyle mücadele üzerinden temellendirmekten ibaret olan; sınıf mücadelesi kavramını fakirler ve zenginler arasındaki çelişki olarak, kapitalist ekonomide “kooperatif ilkeyi” uygulamak olarak ifade eden teori – ki bütün bu hoş fikirleri Bernstein'ın doktrininde bulabiliriz – ondan önce de vardı. Ve bütün bu teoriler, vakitlerinde, yetersizliklerine rağmen, proleter sınıf mücadelesinin etkin teori-*

leriydi. Proletaryanın sayesinde tarih sahnesine yürümeyi öğrendiği bebek yürüteçleriydi. Fakat sınıf mücadelesinin gelişiminden ve toplumsal koşullarındaki reflekslerinin bu teorilerin terk edilmesini sağlamasının ardından (...) sosyalizm ve marksizm, proletaryanın kurtuluş mücadelesi ve Sosyal Demokrasi aynı oldu. Bu yüzden marksizm-öncesi teorilere dönüş bugün artık proletaryanın çocukluğunun yürüteçlerine dönüşe değil, burjuvazinin kokuşmuş ayakkabılarına dönüşe işaret ediyor.”

Özellikle yeni yüzyılın başından itibaren, oportünist hareket, sosyal demokrasinin devrimci sol kanadının muhalefetine rağmen, Enternasyonal içerisinde ciddi bir güç kazanmaya başlayacaktı. Oportünizme karşı devrimci sol eğilimlerin Enternasyonal içinde ayrı örgütlenmelere gideceği ilk sorun ise, örgütlenme sorununun kendisi olacaktı. 1903'ün Yaz'ında, Bulgaristan Sosyal Demokratik İşçi Partisi içerisinde, Dimitar Blagoev'in başını çektiği dar sosyalistler ile Yanko Sakazov'un başını çektiği geniş sosyalistler ayrıştılar. Esasında ayrışmanın altında yatan eski bir tartışmaydı. Sakazov, partinin yalnızca proleter bir örgüt değil, burjuvazi dahil bütün “üretici” katmanları içeren geniş bir kitle örgütü olmasını savunuyordu ki bu, Blagoev'in devrimci sol kanadı için kabul edilmez bir tutumdur. Yakın bir dönemde, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi içerisinde, parti üyesinin kim olacağına dair bir tartışma üzerinden benzer bir ayrışma gerçekleşti. Julius Martov'un “partinin örgütlerinden birinin yönetimi altında düzenli kişisel destek sağlamak” kriterine karşı Vladimir Lenin parti üyesini, “parti programını tanıyan ve onu maddi olarak ve parti örgütlerinden birinin şahsen parçası olarak destekleyen kişi” olarak tanımlıyordu. Menşevik-Bolşevik ayrışmasının temeli bu ayrımdı. Ne Yapmalı'da Lenin'in Kautsky'nin sınıfa dışarıdan bilinç taşınması görüşlerini Menşevikler, Lenin devrimcilerin mücadeleleri desteklemek hariç hiçbir müdahalesi olmadan sınıfın kendi kendine bu bilinci kazanabileceği görüşünü savunan ekonomistlere karşı Kautsky'nin bu görüşlerini kullandığında, itiraz etmek bir yana, Lenin'i desteklemişlerdi. Esasında ayırım, istenilenin SPD tarzı, ufak bir merkezin kitlesel bir çeperi yönettiği bir parti mi, yoksa küçük ama militanların faal katılımıyla canlı bir parti mi olması istendiği idi.

Fakat İkinci Enternasyonal içerisindeki hiçbir ayrışma ve hiçbir tartışma 4 Ağustos 1914'te, Alman parlamentosundaki SPD grubunun savaş kredilerine olumlu oy vermesiyle alevlenen kadar hararetli olmayacaktı. Oportünizmin içerisindeki bütün gücüne rağmen, İkinci Enternasyonal kuruluşundan beri genel olarak, yer yer çok net olmasa da, proleterya enternasyonalizmini savunmuş ve kimi noktalarda pasifizme kayarak da olsa savaşlara karşı çıkmıştı. Bu yüzden Enternasyonal'in savaş karşıtı tutumu, özellikle devrimci kanat için büyük bir şok olmuştu, hatta Lenin, 1914'te Alman sosyal demokratlarının günlük Vorwärts gazetesinin SPD üyelerinin savaş kredilerine oy verdiğini yazan sayısını görünce, bunun Rus gizli polislerinin işçileri yanıltmak için hazırladığı bir sahte sayı olduğunu zannemişti. Böyle bir durum nasıl ortaya çıkmıştı? Bunu anlamak için tarihte biraz geriye gidip SPD içerisindeki eski bir tartışmaya bakmamız gerekiyor. Almanya'da sendikaları kuran bizzat SPD olmasına rağmen, 19. Yüzyılın sonlarına doğru sendikalarda bir apolitikleşme yaşanmaya başlamıştı. Bernstein'ın revizyonizmi, SPD'nin önde gelen teorisyenlerince güçlü bir biçimde eleştirilmişti, fakat aslında özellikle sendikalar içerisinde çok güçlü bir eğilimi temsil ediyordu. İşçi hareketinde nihai hedefin hareket üzerindeki önceliğini reddederek, Bernstein aslında sosyalist partinin işçi hareketi içerisindeki etkinliğine karşı çıkmış ve SPD'yi kendi sendikalarıyla karşı karşıya getirmişti. Rusya'da 1905'te gerçekleşen kitle grevlerinin ardından bu tartışma alevlendi, başta Rosa Lüksemburg olmak üzere devrimci sol kanat, böylesi bir hareketin sendikal hareketin çok zayıf olduğu Rusya'da gerçekleşmesinden dolayı, kitle grevinde ve geleceğin devrimci kalkışmasında sendikaların rolünü sorgulamaya başladı. Fakat Kautsky'nin etrafındaki "merkez", işçi hareketinin birliğinin ne pahasına olursa korunması uğruna kitle grevi meselesinin sendikaların işi olduğu kararını aldı, dolayısıyla bu çatışma sendikaların zaferiyle bitti. Oysa ki kitle grevi ve kitle grevinin ortaya çıkartmış olduğu işçi konseyleri, proleter devrim nasıl olacak sorusunun anahtarıydılar. Sendikaların apolitik niteliğinin ilanı, sendikal hareketin kapitalist devlete eklemlenmesinin bir hazırlığıydı. Fakat sendikaların böylesi bir yola girişinin olacağı vardı. Sendikalar asla devrimci örgütler olmamışlardı, belli bir dönemin ve belli koşulların örgütleriydiler. Öte yandan, sosyal demokrasinin sendikalar üzerindeki etkisinin bitmesi, sendikaların sosyal demokrasi üzerindeki etkileri bitmemişti. Sosyal demokrasinin temel faaliyeti seçimlere katılmaktı: sendikalar olmadan sosyal demokrasinin güçlü bir seçim faaliyeti yürütebilecek kitle partilerine sahip olması, sendikaların desteği olmadan ise seçimlerde başarı elde etmesi bir hayli zordu – ki savaş koşulları parlamenter alanı iyice kısıtlamıştı. Bütün bunların, savaş çılgınlığının kuvveti, sosyal demokrat

saflarda bir çaresizlik ve hayal kırıklığı yaratarak zayıf, yumuşak ve uzlaşmacı olanları yıkıp geçecekti. İkinci Enternasyonal'in neredeyse bütün partileri, tıpkı sendikalar gibi, savaşa karşı çıkmak bir yana, savaşta kendi ülkelerini destekleyecek ve savaş esnasında sosyal barış, yani sınıf mücadelelerinin kesildiğini ilan edeceklerdi. 5 Ağustos sabahı bir Enternasyonal yoktu artık.

İkinci Enternasyonal'in Kautsky gibi kimi önderleri, savaş sırasında enternasyonalist bir tutum alınamamış olmasının böylesi bir tutumun alınamayacağını gösterdiğini ve Enternasyonal'in bir barış dönemi örgütü olduğunu söyleye dursunlar, sosyal demokrasinin devrimci sol kanadı, hareketin yaptığını tanımlamak için ihanetten aşağı bir ifade kullanmayacaktı. 5 Ağustos 1914'te, Alman partisinin durumuna hakim ve böylesi bir ihaneti esasında bekleyen Rosa Lüksemburg sosyal demokrasiyi kokuşmuş bir ceset olarak tanımlayacaktı. Rus partisindeki ayrışmanın Menşeviklerle saf tutmuş ama bu noktada ne Bolşeviklere ne Menşeviklere bağlı olan Leon Troçki, Enternasyonal'in etkin olarak öldüğünü duyuracaktı. Öte yandan enternasyonalist devrimci kanadın büyük bir kısmı, Enternasyonal'in, ihanet eden liderliğin elinden kurtarılmasının hala mümkün olduğunu düşünüyordular. 1915'te gerçekleşen savaş karşıtı sosyalist Zimmerwald Konferansı'nın katılımcılarının büyük çoğunluğu da bu görüşü destekleyecekti, ki Lüksemburg ve Troçki gibi devrimciler de yeni bir Enternasyonal inşa etmeye çalışmaktan ziyade, eskisini kazanmaya çalışmak gerektiği görüşündeydi.

Bu ihanetin eski Enternasyonal'i geri dönülmez bir biçimde düşman saflarına ittiğini düşünen azınlığın en ünlü temsilcisi Lenin olacaktı. Daha Ağustos 1914'te kaleme aldığı Avrupa Savaşı'nda Devrimci Sosyal Demokrasinin Görevleri başlıklı bildirmede Lenin şöyle diyecekti: *“İkinci Enternasyonal (1889-1914) içerisinde en güçlü ve etkin olup savaş kredilerine oy vermiş ve Prusya Junkerlerinin ve burjuvazinin burjuva-şovenist sözlerini tekrarlamış bir parti olan Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin liderlerinin davranışı sosyalizme tamamen ihanet etmektir (...) İkinci Enternasyonal'in (1889-1914) önderlerinin büyük çoğunun ihaneti, Enternasyonal'in ideolojik ve siyasi iflasını göstermektedir. Bu çöküş temelinde, içerisinde burjuva doğası ve tehlikesi bütün ülkelerin devrimci proletaryasının en iyi temsilcilerince uzun yıllardır dillendirilmekte olan küçük-burjuva oportünizminin muzaffer olmasından kaynaklanmıştır. Oportünistler uzun yıllardır sosyalist devrimi inkar ederek ve onun yerine burjuva reformizmini koyarak; sınıf mücadelesini ve onun belli durumlarda engellenemez biçimde iç savaşa evrilmesini reddederek ve sınıf işbirliği vaaz ederek; yurtseverlik ve ana-*

vatan savunusu adı altında burjuva şovenizmini savunarak ve çok önce Komünist Enternasyonal'in ortaya koyduğu sosyalizmin temel gerçeğini, işçilerin vatani olmadığını görmezden gelerek; kendilerini bütün ülkelerin proleterlerinin bütün ülkelerin burjuvalarına karşı devrimci savaşını savunmak yerine duygusal ve cahilce militarizmle mücadeleyle sınırlayarak; burjuva parlamenterizm ve burjuva yasallığının kullanımını fetişleştirip kriz dönemde örgütlenme ve ajitasyonun illegal biçimlerinin elzem olduğunu unutarak İkinci Enternasyonal'in enkazını hazırlıyorlardı (...) Sosyalizm içindeki bu burjuva yönelimi azimle ve geri dönülmez biçimde ortadan kaldırmak geleceğin Enternasyonal'in görevi olmak zorundadır.”

Kısa bir süre içerisinde Lenin'in bu tutumunda yalnız olmadığı ortaya çıkacaktı. 1915 Zimmerwald Konferansı'nda, Lenin ve Bolşeviklerin başını çektiği ve kendisini Zimmerwald Solu olarak adlandıran bir azınlık, Rusya haricinde Letonya, Polonya, İsveç, Norveç, İsviçre ve Almanya'dan delegelerin desteğini kazanacaktı. Zimmerwald Solu'nun 19'a 12 oyla benimsenmeyen bildirge önergesinde şöyle deniliyordu: “*Emek önderlerinin büyük çoğunluğu (...) milliyetçilik gözlerini bağlamış, oportünizmi içlerini çürütmüş olduğundan, savaşın başında işçi sınıfını emperyalizme sattılar ve Sosyalizmin ilkelerine ve dolayısıyla proletaryanın gündelik çıkarlarına ihanet ettiler. Sosyal-yurtseverlik ve sosyal-emperyalizm (...) proletarya için emperyalizmin burjuva müritlerinden daha büyük bir tehlikedir, zira Sosyalizm bayrağını kötüye kullanarak bilinçlenmemiş işçileri yanıltabilir. Sosyalist partilerin, ve dahası şimdi sosyal-emperyalist partilerin içindeki Sosyalist muhalefetin görevi, emekçi kitleleri siyasi iktidarın alınması ve toplumun Sosyalist örgütlenmesi için kapitalist hükümetlere karşı devrimci mücadele eye çağırarak ve bu mücadelenin başını çekmektir.”*

Troçki, uzun yılların ardından 1914 sonrası döneme dair, Avrupa'daki bütün gerçek enternasyonalistlerin sayısının bir trenin tek vagonuna sığacak kadar az olduğunu söyleyecekti. Birinci Dünya Savaşı başladığında herkes bu savaşın, geçen on yılların diğer savaşları gibi, büyük ölçüde hızlı yaşanıp hızlı biteceğini zannetmişti. Öte yandan savaş bitmek bilmeyecekti adeta. Marx çok uzun yıllar önce, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişimi önünde bir pranga olduğu zaman, üretim biçiminin bir kriz ve devrim, başka bir ifadeyle bir çöküş evresine girdiğini ifade etmişti. Tarihin o güne dek gördüğü en büyük savaş ile üretici güçlerinin görülmemiş derecede yıkımı, bu dönemin gelmiş olduğunu gözler önüne seriyordu. Dahası kapitalizm devletin ve toplumun tek ve rakipsiz egemen gücü olarak saltanatını ilan etmişti. Dolayısıyla burjuva solunun kurumsallaşması da mümkün olmuştu.

Sosyal demokrasi ve sendikalar, ihanetleriyle burjuvazinin kurumlarına dönüşmüşlerdi. Bilimsel sosyalizm savunusuyla tanınan İkinci Enternasyonal'in içindeki tek bilim insanı olan ve Zimmerwald Solu'nu destekleyen Hollandalı devrimci Anton Pannekoek, durumu 1917'nin başında yazdığı Üçüncü Enternasyonal isimli yazısında şöyle ifade edecekti: *“İşçi sınıfı hareketi için tarihinde görülmemiş bir felaketin ortasındayız.”* Fakat savaşın korkunçluğu uzayıp gittikçe, enternasyonalist devrimcilerin görüşleri işçi sınıfı içerisinde giderek etki kazanmaya başlamıştı. 1917'nin başında dahi, olacakları kimse bekleliyordu ama ortaya çıkmıştı ki proletarya savaştan bıkmış ve kapitalizmin kapısına dayanmıştı.

3. Uluslararası Devrimci Dalga ve Karşı-Devrim

Modern takvime göre 7 Mart, Rus takvimine göre ise 22 Şubat tarihinde, Petrograd'ın en büyük sanayi merkezi olan Putilov demir fabrikasında, patronların ücret artışı talep eden 20,000 işçiye lokavt uygulamaları sonucu tarihin gördüğü en büyük devrimci dalga başlayacaktı. Ertesi gün, 8 Mart Emekçi Kadınlar günü kutlamalarında kadın işçiler sokağa dökülüp fabrika fabrika gezerek on binlerce işçinin Putilov işçilerine katılmalarını sağlayacak, ilerleyen günlerde askerin karşılarına çıkacak ve onları da ayaklanan kitlenin saflarına çekeceklerdi. Ayaklanan kitlenin iki temel talebi, ekmek ve barıştı. On gün içinde, Rusya'da çarlık bitecekti. Fakat Çarlığın bitmesi kitlelerin isteklerine ulaşacakları anlamına gelmiyordu.

Şubat Devrimi sonrasında Rusya'sına 1905 Devrimi sonrası kurulan Duma'da güçlü partilerin kurduğu Geçici Hükümet egemen olacaktı. Geçici Hükümet'in başını çeken iki temel güç, liberal Anayasal Demokrat Parti (Kadetler) ile, içerisinde muhalif bir savaş karşıtı azınlık olsa da, büyük bir kısmı savaşı destekleyerek burjuvazinin saflarına geçmiş olan halkçı Sosyalist Devrimci Parti (Esar(SR)'lar) idi. Sosyalist Devrimci Parti, marksistlerin küçük-burjuva terörizmi adını verdiği romantik silahlı mücadelecilerden gelenekten geliyordu fakat artık özellikle köylülük arasında büyük güç kazanmış bir kitle partisiydi. Bunun haricinde, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Menşevik kanadı da Geçici Hükümetin ufak bir ortağı olacaktı. Menşevikler, özellikle 1905'te sonra, aşamalı devrim tezinden yola çıkarak, Rusya'da bir burjuva demokratik devrim olması gerektiğini savunmuş ve böylesi bir devrimin doğal önderleri olarak gördükleri liberal Anayasal Demokrat Parti ile yakın çalışma yürütmüşlerdi. Bununla birlikte, Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman, Menşevik Partisi'nin bir kısmı orduya katılırken, Menşevik lider Julius Martov'un başını çektiği bir kesim savaşa

karşı çıkmıştı. Şubat devriminin ardından ise Menşevik Partisi'nin büyük çoğunluğu Geçici Hükümete katıldı ve devrimi savunmak adı altında savaşı destekledi. Martov'un sert eleştirilerine maruz kalsalar da, bu kanat artık egemendi ve açık açık devrimci savunmacılığı savunuyordu. Menşevik liderlerden Irakli Tseretelli ve Matyev Skobelev Geçici Hükümet'te bakanlık mertebesindeydiler ve onlar haricinde pek çok Menşevik muhtelif hükümet kurumlarında çalışıyordu. Bu Menşeviklerden bir tanesi de, Lenin'e yönelik bir tutuklama emrinin altına imza atacak Andrey Vyshinsky adlı genç ve başarılı bir avukattı. Öte yandan, Şubat Devrimi yalnızca Geçici Hükümetin iktidarını doğurmamıştı. Ayaklanan işçilerin de bir öz-örgütlülüğü ortaya çıkmıştı. Bu organın işçi Petrograd İşçi Konseyi, veya Sovyeti idi. Bu organ, ilerleyen aylarda Geçici Hükümete rakip bir iktidar merkezi olacak ve bu durum bir ikili iktidar durumu yaratacaktı. Bununla birlikte, başlangıçta Petrograd Sovyeti'nin içinde de Fyodor Dan ve Nikolai Çekidze gibi savaş yanlısı ve Geçici Hükümet'i destekleyen Menşevikler liderleri hakimdi, hatta hükümet yanlısı Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin etkisiyle, Sovyet'in Yürütme Komitesi Mart ayında greve çıkan işçileri açıktan açığa kınayacaktı.

Rusya'daki yeni durum, eski meselenin üzerine yeni bir sorun eklemişti: burjuva demokrasisi mi, proletarya diktatörlüğü mü? Şimdi savaşı ve hükümeti büyük bir şiddetle destekleyen Menşevikler arasında, Şubat Devrimi öncesinde daha ılımlı ve pasifist açılardan olsa da savaşa karşı çıkmış olanların sayısı az değildi – fakat burjuva demokrasisini destekledikleri için şimdi burjuva demokrasisinin sürdürdüğü savaşı da desteklemek zorundaydılar. Rusya'daki bütün siyasi eğilimlerin en radikali olan Bolşevikler dahi bu konuda tamamen net değildiler. Mart başlarında Sibiry'a da sürgünden dönen Lev Kamanev, Joseph Stalin ve Matvei Muranov gibi Bolşevik liderler Petrograd Parti örgütünün başına geçince, Bolşeviklerle Menşeviklerin ülke genelinde birleşmesinin yollarını aramaya başlayacaklardı ki Menşevikler de buna sıcak bakıyorlardı. Ancak Nisan başında Petrograd'a dönen Lenin'in müdahalesiyle Bolşevikler yine savaş-karşıtı ve radikal bir siyaset yürütmeye başlayacaklardı. Aslında sonraki süreçte Bolşevik Partisi'nin programı yerine geçecek olan Nisan Tezlerinde, Lenin yapılması gerekenler arasında şunları sayacaktı: *“Geçici hükümet hiç bir şekilde desteklenmemelidir; bütün vaatlerin ve özellikle ilhaklardan vazgeçildiğine ilişkin vaatlerin tamamen yalan olduğu kanıtlarla gösterilmelidir. Bu hükümetten, kapitalistlerin hükümetinden, emperyalistliği bırakmasını 'talep etme' yerine -ki, bu, yığınlar arasına boş hayal tohumları serpmek olduğu için, kabul edilemez- hükümetin maskesinin düşürülmesi”, “İşçi vekilleri*

sovyetlerinin çoğunluğunda burjuvazinin etkisi altına düşmüş olan ve bu etkiyi proletaryaya yayan halkçı sosyalistlerden sosyalist-devrimcilerden de geçerek, [Menşeviklerin RSDİP'ndeki] Örgütlenme Komitesine (...) kadar, bütün küçük-burjuva oportünist unsurların bloku karşısında, partimizin azınlıkta olduğunun ve şimdilik zayıf bir azınlık oluşturduğununun bilinmesi. İşçi vekilleri sovyetlerinin mümkün olan tek devrimci hükümet olabileceğini, ve bu yüzden, bu hükümet burjuvazinin etkisinde kaldığı sürece, bizim görevimizin, yığınlara sabırla, yöntemle ve direşkenlikle taktiklerindeki yanılığını, bu yığınların pratik gereksinmelerini özellikle gözönünde tutarak açıklamaktan başka bir şey olamayacağını bu yığınlara anlatmak”, “Parlamentar bir cumhuriyet değil -çünkü işçi vekilleri sovyetlerinden sonra, buna dönmek, geriye bir adım olurdu- temelden doruğa kadar bütün ülkedeki işçiler, tarım ücretlileri ve köylü temsilcileri sovyetlerinin bir cumhuriyeti. Polisin, ordunun ve memurların kaldırılması”. Parti'nin görevleri arasında ise “Devrimci bir Enternasyonal, sosyal-şovenlere karşı ve 'merkez'e karşı bir Enternasyonal yaratılması girişimi' ve Parti'nin isminin değiştirilmesi vardı. 'Resmi önderleri ('Savaşı sonuna kadar sürdürme yanlısı' [ulusal savunma yanlısı] ve duraksayan 'Kautskiciler' olan resmi önderleri) bütün dünyada sosyalizme ihanet etmiş ve burjuvazinin yanına geçmiş olan 'sosyal-demokrasi' yerine, Komünist Partisi adı” alınmalıydı. Lenin'in bu görüşleri, Bolşevik Partisi içerisindeki Grigory Zinoviev ve Lev Kamanev gibi kimi unsurlar dahil resmi “marksistler”, “Lenin çıldırmış olmalı”, veya “Lenin anarşist oldu” diye yorumlayacaklardı. Öte yandan Lenin'in bütün iktidar sovyetlere noktasındaki bu görüşleri ilerki süreçte başta Bolşevik Partisi'nin Nikolai Bukharin, Alexandra Kollontai, Pavel Dybenko, Inessa Armand, Timofei Sapranov, Gabriel Myasnikov gibi daha radikal unsurları ve Troçki'nin Mahallelerarası örgütü olmak üzere ciddi bir kesimi etrafında toplayacaktı. Bolşeviklerin bu minvaldeki müdahalelerinin, Ekim 1917'de işçi konseylerinin iktidarı almasına katkısı az olmayacaktı.

Ekim Devrimi, hem dünya devrimci hareketini, hem de uluslararası sınıf hareketini muazzam bir biçimde etkiledi. Başta Lenin olmak üzere Bolşevikler, asla tek bir ülkede iktidarı almalarının yeterli olacağını düşünmemişlerdi. Marks ve Engels'in günlerinden beri işçi hareketinin devrimci kesimi, her zaman proleter devrimin bir dünya devrimi olacağını savunmuştu. Bolşevikler de farklı değillerdi. Başta Lenin olmak üzere Bolşevikler de Ekim devrimini bu devrimin, Rus işçi sınıfını ise dünya proletaryasının bir parçası olarak görüyor, ve eğer Rusya'daki devrim yayılmazsa kendilerinin de çok uzun yaşayamayacaklarını tahmin ediyorlardı. Ve Rusya'daki devrimle birlikte, dünya savaşını bir dünya devriminin izlemesi ihtimali bir

hayli gerçek görünmeye başlamıştı. Ekim devriminin ardından bir yıl geçmeden, Alman ordusunda isyan başladı. Kitlese grevlerle desteklenen ayaklanma Birinci Dünya Savaşı'nın da sonu olacaktı. Ekim Devrimi'nin etkisiyle, başta Almanya olmak üzere, Avrupa ve dünyanın pek çok farklı yerinde, devrimci siyaseti savunanlar bir araya gelmekteydi. Dönemin devrimcilere tarihe tanıklık etmişlerdi: savaşı ve ihaneti, ardından ise devrimi görmüşlerdi. Bütün bu gelişmelerden sonuçlar çıkartılması gerekiyordu. Hollandalı Anton Pannekoek, daha Ekim devriminden önce, ortadaki meseleyi şu şekilde ifade etmişti: "Enternasyonal'in dünya savaşı yüzünden çöküşü yalnızca Enternasyonal hissiyatın milliyetçiliğın gücü karşısında teslim olması değildi. Aynı zamanda onlarca yıldır sosyal demokrasinin ve işçi sınıfı hareketinin bir parçası olmuş taktiklerin, mücadele yöntemlerinin, kısacası bütün düzenin çöküşü anlamına geliyordu. Kapitalizmin erken yükseliş döneminde ortaya çıkmış olup proletaryaya büyük hizmette bulunmuş bilgi ve taktikler, yeni emperyalist gelişim karşısında başarısız oldular."

İkinci Enternasyonal'in temel taktikleri ve mücadele yöntemleri sendikalizm ve parlamenterizmdi. Şimdi devrimci hareket tam da bunları sorgulamaya başlamıştı. 1918 sonunda Almanya Komünist Partisi'nin (KPD) kuruluş kongresinde delegelerin büyük çoğunluğu, seçimlere ajitasyon için dahi katılmaması ve sendikaların içerisinde hiçbir çalışma yürütülmemesi kararı aldı. Bu görüşleri fazla aşırı bulan Rosa Lüksemburg bile kongrede sendikalara dair: "Sendikalar artık işçi sınıfı örgütleri değiller; devletin ve burjuva toplumun en sağlam muhafızları olmuşlar. Dolayısıyla buradan yola çıkarak sosyalizasyon mücadelesinin sendikaları yok etme mücadelesini içermesi gerekiyor. Bu konuda hepimiz hemfikiriz" diyecekti. Milli Meclise dair yazdığı bir makalede ise parlamenterizmle ilgili şunları söyleyecekti: "Mevcut proleter devrimden doğacak yeni sosyalist toplumsal düzenin, gerçek görevinin sınıfsal niteliğinin ve bu görevi yerine getireceği siyasi organın sınıfsal niteliğinin simgesi, kent ve kır proletaryasının temsiline dayanan işçi konseyidir. Milli Meclis, burjuva devrimlerinin eskimiş mirasıdır, boş bir kabuktur, 'birleşmiş bir halk' ve burjuva devletin 'özgürlük, eşitlik, kardeşlik'çi olmasına yönelik küçük-burjuva yanılsamalar döneminin bir getirisi. Bugün Milli Meclise dönmek, bilinçli veya bilinçsizce devrimi burjuva de-

vrimler tarihsel çağına geri döndürmeye çalışmaktır; böylesi bir şeyi savunanlar ise ya burjuvazinin gizli ajanları, ya da küçük-burjuva ideolojisinin bilinçsiz sözcüleridir (...) Bahane yok, belirsizlik yok – ok yaydan çıkmalı. Dün parlamenter alçaklık bir zayıflıktı, bugün bir belirsizlik, yarın sosyalizme ihanet etmek olacak”. Almanya dışındaki ülkelerdeki devrimcilerin büyük çoğunluğu da benzer noktalara varacaklardı. Bolşevikler ise yeni dönemin belirli değişiklikler getirdiğini kabul etmekle birlikte, sendikalar içinde çalışma yapılabileceğini ve ajitasyon için devrimci parlamenterizm yapılabileceğini, fakat bu noktada bunların ikincil meseleler olduğunu, zira esas meselenin burjuva demokrasisi karşısında proletarya diktatörlüğünü, işçi konseylerinin iktidarı almasını savunmak olduğunu söyleyeceklerdi. 1919'un Mart ayında dünya genelindeki bu devrimci unsurlar Moskova'da bir araya gelerek Komünist Enternasyonal'i kurdular. Lenin kongrede sunduğu Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü Üzerine Tezler'de söyle diyecekti: “Sovyet iktidarının gerçekleşmediği ülkelerde Komünist Partilerin temel görevi: 1. Geniş işçi sınıfı kitlelere burjuva demokrasisi ve parlamenterizm yerine gelmesi gereken yeni proleter demokrasinin siyasi ve pratik gerekliliğinin tarihsel anlamını açıklamak; 2. Sanayinin bütün kollarında, orduda ve donanmada, ve tarım işçileri ve ufak köylülük arasında işçi konseylerini inşa edip yaymaya çalışmak; 3. Konseylerde kendinden emin, bilinçli bir komünist çoğunluk kazanmak”.

Öte yandan Komünist Enternasyonal'in Birinci Kongresi dahi belki de çok geçti. Almanya'da Spartaküs Haftası'nın ardından ciddi bir baskı dönemi başlamış, ve KPD'nin en önemli önderlerinden Rosa Lüksemburg ve Karl Liebknecht katledilmişlerdi. Almanya'da karşı-devrim bizzat sosyal-demokrasinin eliyle gerçekleştiriliyordu. Sovyet Rusya ve Almanya arasındaki Brest-Litovsk anlaşmasının ardından Doğu Cephesi'nden dönen askerler, SPD tarafından paramiliter karşı devrimci milisler olarak örgütlenmeye teşvik ediyorlardı. Freikorps olarak bilinecek bu birlikler, Nazizmin temelini oluşturacaklardı. Şüphesiz, burjuvazinin karşı devrimi, devrimci dalgayı bir hamlede bitirmeyi başaramayacaktı, fakat Komünist Enternasyonal'in 1920'nin yazındaki İkinci Kongresi gerçekleştirildiğinde devrimin başlangıçta umulduğu kadar çabuk bir zafer kazanamayacağı da gözler önüne serilmişti. Bolşevikler bu süre içerisinde Alman devrimini kurtarabilmek için Polonya'ya girmişlerdi, ve Kongre'de Kızıl Ordu'nun ilerlemesi günlük olarak büyük bir harita üzerinde delegelere gösteriliyordu. Bu arada bir yandan da Çarlık generallerinden Anayasal Demokratlara, Sosyal Devrimcilerden Menşeviklere ve emperyalist devletlerin askerlerine, Beyaz karşı-devrimcilerle iç savaş da devam etmekteydi. Komünist Enternasyon-

al'in İkinci Kongresi, ilkinden çok daha etkileyici bir havada yapılmaktaydı. Herşeyden önce çok daha fazla ülkeden katılımcılar vardı. Kongrenin şiarı, baş düşman oportünizmdir idi. Bununla birlikte, bir özgüven manzarası resmeden bütün o etkileyciliğin, heyecanın ve coşkunun altında artan bir çaresizlik hissi vardı. Bu çaresizlik de Bolşevikler içerisindeki en ileri görüşleri değil, en geri görüşleri ortaya çıkartıyordu. Devrimin yayılmasındaki başarısız görüntü karşısında, Bolşevikler Enternasyonal'in partilerini sendikalara ve seçimlere girmeye zorlayacaklardı. Zira Bolşevikler, çaresizliklerinde çözümü Avrupa'daki hareketin kitleselleşmesi olarak görüyorlardı, ancak kitleselleşen bir dünya komünist hareketi Bolşeviklerin giderek belirginleşen yalıtılmışlıklarına bir son verebileceğini düşünüyorlardı. Hareketin nasıl kitleselleşeceğine dair fikirleri ise, sosyal demokrasinin deneyimine dayanıyordu.

Öte yandan Komünist Enternasyonal'in bütün üyeleri, kendilerine dayatılan politikaları kabullenmeye hazır değillerdi. İtalyan Komünist Amadeo Bordiga, 2. Kongre'ye sunduğu Parlamenterizm Üzerine Tezler'de şöyle diyecekti: “[H]areketin esas sorununun iktidarın proletarya tarafından devrimci fethi haline geldiği mevcut durumda, Partinin her politik etkinliği bu hedefe adanmalıdır. Karşıt partilerin her çatışmasının, iktidarın ele geçirilmesi için verilen her kavganın, demokratik mekanizma çerçevesinde, seçim kampanyalarında ve parlamento tartışmalarında oynanması gerektiğine insanları ikna etmeye çalışan yalan ile yani burjuva yalanı ile tam ve kesin bir biçimde kopmak gerekmektedir. Burjuva sınıfı ile yan yana çalışarak, işçileri seçimlere katılmaya çağıran geleneksel yöntemi, proletaryanın sömürücüleriyle aynı parlamenter zeminde belirdiği gösteriyi tam olarak yadsımadan bu hedefe ulaşmak mümkün olmayacaktır (...) Komünist Partiler devrimci marksist yöntemin propagandasını yaparken, çabalarını doğrudan proletarya diktatörlüğü ve işçi konseyleri üzerinden temellendirmez ve burjuva demokrasisi ile tüm bağlarını koparmazlarsa asla tam bir başarı sağlayamazlar.” İngiliz komünist Sylvia Pankurst'ün başını çektiği İngiliz delegeler de kongrede özellikle İngiliz İşçi Partisi'ne katılma fikrine ve parlamenterizme karşı çıkacaklardı. Amerikalı komünist John Reed'in başını çektiği ve İngiliz, Amerikan, Hollandalı, İrlandalı, İspanyol, Hindu ve kimi Fransız delegelerin çektiği grup ise gerici sendikalar içerisinde çalışma yürütülmesi ve sendikaların yıkılması sloganının reddedilmesine karşı çıkacaktı ve Reed kongreye dair yazdığı yazıda açık açık “Bu tezler önümüzdeki kongrede değiştirilmelidirler” diyecekti. Kolonilerde ve geri kalmış ülkelerde milli-demokratik burjuva hareketlerin desteklenmesine yönelik tezlere karşı çıkanların sözcülüğünü ise, İran delegesi Avetis Sultanzade yapacaktı:

“Eğer bu hareketlerin on veya daha fazla yıldır faaliyet gösterdiği veya zaten iktidarı almış olduğu yerlerde Tezler’de söylenilenlere göre hareket edilirse, bu kitleleri karşı devrimin kollarına atmak olur. Görev burjuva demokratik harekete karşı saf bir komünist hareket yaratmak ve onu müdafaa etmektir”. Komintern desteği alan Türkiye’de Kemalistlerin, Çin’de ise Çan Kay Şek ve adamlarının komünist işçilere karşı girişeceği katliamlar, Sultanzade’nin ne denli haklı olduğunun bir kanıtı olacaktı. Komünist Enternasyonal’in partilerindeki devrimci militanların ciddi bir kesimi, Bolşeviklerin Enternasyonal’e dayattıkları bu yönelimlerin, Enternasyonal’in içerisinde oportünist eğilimlerin kök salmaya başladığının bir göstergesi olarak görüyordu. Lenin’in kapıdan kovulan sosyal-demokrat politikaların bu şekilde bacadan içeri alınmasına karşı çıkan komünistlere karşı yazdığı Sol-Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı’na dair Hollandalı Anton Pannekoek: *“Önemi içeriğinde değil yazarındadır, zira içindeki argümanlar aslında özgün değiller ve büyük ölçüde başkalarınca kullanılmışlar. Yeni olan, şimdi bu argümanları kullananın Lenin olması”* diyecekti. Öte yandan, bu değişiklikler kimi unsurların da bir hayli işine gelmekteydi.

Devrim yalıtıldııkça bu eğilimler daha da şiddetlenecekti. Dahası, Rusya’nın içerisinde de durum iyiye gitmiyordu. Daha 1918’de, Rus sol komünistlerinin yayın organında şu kehanetvari uyarı yapılacaktı: *“Eğer sopa işçiye kaldırılırsa, kendisini ya başka bir sınıfın etkisi altında ya da sovyet iktidarını elinde tutan başka bir toplumsal gücün ellerinde bulacaktır; o zaman sovyet iktidara proletaryaya karşı başka bir sınıftan (misal köylülük) destek arayacaktır ve böylelikle proletarya diktatörlüğünü yok edecektir. Sosyalizm ve sosyalist örgütlenme ya proletaryanın kendisi tarafından kurulur, ya da hiç kurulmaz; onun kurulan başka bir şey olur: devlet kapitalizmi”.* 1921’de o sopa Petrograd ve Kronstadt’ta işçiye kaldırılacak, son nefeslerinde *“Yaşasın dünya devrimi”* ve hatta *“Yaşasın Komünist Enternasyonal”* diye bağıraran proleterler, Troçki’nin deyiimiyle *“keklik gibi vurulacaklardı”*. Sol komünistler 1918’de devlet kapitalizmi tehlikesine karşı uyarılar yaptıklarında, devlet kapitalizminin iyi bir şey olacağını söyleyen Lenin de, 1922’ye gelindiğinde işlerin istediği gibi gitmediğini fark edecekti. Partinin 11. Kongresinde Lenin şöyle diyordu: *“Siz komünistler, siz işçiler, siz proletaryanın devlet yönetimini üzerine almış siyaseten aydınlanmış kesimi, ellerinize aldığınız devleti öyle ayarlamalısınız ki istediğiniz gibi işlemeli (...) İsteddiğimiz gibi işledi mi? Hayır. Fakat istediğimiz gibi işlemediğini kabul etmeyi reddediyoruz. Nasıl işledi? Makina kendisini kullanan ele itaat etmeyi reddetti. Şoförün değil, bir başkasının istediği yere giden bir araba gibi; sanki onu gizemli, kanunsuz bir el, kim bilir belki bir vurguncunun hatta belki*

de bir özel kapitalistin, ya da ikisinin de eli kullanıyor. Her halükarda, araba direksiyondakinin istediği doğrultuda gitmiyor, ve sıklıkla bambaşka yönlere gidiyor". Rus devleti, ülkedeki bütün bürokratik ve burjuva unsurların en elverişli yuvasına dönüşmekteydi. Parti ile devletin bu denli iç içe geçmeleri partiyi de zehirliyordu – Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'nde hakim olan oportünizm ise ilerleyen yıllarda Enternasyonal'i Rus dış politikasının bir aracına dönüştürecekti. En nihayetinde, marksizmin, Bolşevik Partisi'nin, Ekim Devrimi'nin ve Komünist Enternasyonal'in savunmuş olduğu herşeye karşı olarak, 1925'te Rus partisinin ve Sovyet Rusya'nın temel programı olarak, dünya devriminin yerine Joseph Stalin'in ortaya attığı tek ülkede sosyalizm kabul edildi. Proletaryanın programı çöpe atılmış, karşı-devrim galip gelmişti.

4. Karşı Devrimden İkinci Dünya Savaşına Burjuva Solu

Rus karşı devriminin gelişiminin dünya komünist hareketine etkileri adım adım geldi. İlk, birleşik cephe politikasıyla sosyal demokrat partilerle işbirliğine kapı açılmıştı. Her ne kadar birleşik cephe politikasının formülasyonları, komünistlerin sosyal demokrat partilerle birleşik cepheler oluşturmaya çalışırken esasında bu yapıların reformist önderleri gözden düşüreceği gibi fikirler içerseler de, nihayetinde komünist militanlara, sosyal demokrat celtatlarıyla birlik aramaları salık veriliyordu. Bu politika sonucu kimi Avrupa ülkelerinde, komünistler kimi sosyal demokratlarla birleşecek veya sosyal demokratlarla işçi hükümetleri kuracaklardı. 1924 ve 1925 senelerinde Komünist Enternasyonal'de bolşevizasyon ismi verilen politika uygulandı: bu politikanın amacı, enternasyonal içerisinde gerçek bir tartışma olmasına, etkin olarak son vermektir. Komünist Enternasyonal'in partileri Moskova'nın emirleri dışında hiçbir görüş sahibi olmayacak yapılar haline getiriliyorlar, bütün farklı teorik fikirler kınanıyor ve kovuşturuluyordu. Komintern yönetiminin savaştığı hayaletler arasında, Lüksemburgizm dahi vardı ki bu Rosa Lüksemburg'un katli Komünist Enternasyonal'in Birinci Kongre'sine damgasını vurmuştu. Bu politikanın ardından, esasında Enternasyonal Moskova'nın bir uzvuna dönüşmüştü. Fakat Moskova'nın bir uzvu olmak yeterli değildi. Moskova'ya hizmet edebilmek için, bu partilerin kendi

ülkelerindeki milli burjuvazinin çıkarlarıyla da belirli bir uyum sağlamaları gerekiyordu. Lenin ve yoldaşlarının baş düşman ilan ettiği yurtseverlik, Lenin'in takipçisi olduğunu söylenenlerce bayraklaştırılacaktı.

Gerçekten de İkinci Dünya Savaşı sırasında özellikle Stalinizmin söylem ve eylemleri, günümüze kadarki burjuva solunun önemli bir kısmını oluşturacaktı. Stalin, 1936'da Scripps-Howard Gazeteleri'nin Başkanı olan Roy Howard'a verdiği röportajda şöyle bir diyalog yaşayacaktı: "Howard: Bu ifadenizden Sovyetler Birliğinin dünya devrimini getirme plan ve niyetlerinden vazgeçtiğini mi anlamalıyız? Stalin: Asla böyle plan veya niyetlerimiz olmadı. Howard: Takdir edersiniz ki Bay Stalin, dünyanın büyük bir çoğu uzun süre farklı bir izlenime sahipti. Stalin: Bu bir yanlış anlaşılmanın sonucudur. Howard: Trajik bir yanlış anlaşılma mı? Stalin: Hayır, komik, ya da belki trajikomik bir yanlış anlaşılma." 30'lar boyunca Avrupa'daki Stalinist partiler, kah Nazilerle, kah sosyal-demokratlarla, kah liberallerle ortaklaşacaklardı. 7 Kasım 1941'de Kızıl Meydan'da yaptığı konuşmada Stalin "*Büyük atalarımızın – Alexander Nevsky'nin, Mikhail Kutuzov'un -- kahramanca imgeleri bu savaşta size ilham versin*" diyecekti. Nevsky Rus Ortodox Kilisesinin Aziz ilan ettiği bir Prens, Kutuzov ise bir Çarlık generaliydi. Rusya'nın savaştan önce Nazilerle anlaşarak Polonya'yı bölüşmesi, savaşın sonunda Stalin'in ordularının Doğu Avrupa'yı işgali, Rusya'nın emperyalist bir devlet olduğuna şüphe bırakmayacaktı. Stalin, Kızıl Ordu'nun işgal ettiği yerlerde kadınlara tecavüz ediyor olmasını eleştiren bir Yugoslav partizan liderine yanıt olarak "*Kandan, ateşten ve ölümden binlerce kilometre geçmiş bir askerin bir kadınla biraz eğlenmesini anlayamıyor muymuş*"¹ diyerek, esasında Kızıl Ordu ile öteki emperyalist devletlerin orduları arasında hiçbir fark olmadığını ortaya koyacaktı. Savaş boyunca, Tito'dan Enver Hoca'ya, Mao'dan Togliatti'ye, Thorez'den Zachariadis'e bütün Stalinist şefler, ulusun kurtuluşu ve demokrasinin korunumu için düşmana karşı vatanı kurtarma savaşına girilmesini savunacaklar, destekçileri ellerinde milli bayraklar, ağızlarında milli marşlar, işgalci düşmana karşı romantik milliyetçi bir şekilde savaşacaklardı. Ve bütün bu siyasetler, tıpkı 1. Dünya Savaşı'nda sosyal demokrasinin yaptığı gibi işçilerin vatan ve demokrasi uğruna – yani burjuvazinin çıkarları uğruna canlarını vermeleri anlamına gelecekti.

Dönemin komünist hareketi içerisinde çok koyun vardı belki, ama hareketin tamamı bir koyun sürüsünden ibaret değildi. Resmi komünist hareketten ilk ciddi kopma, Almanya'da oportünist Clara Zetkin ve Paul Levi liderliğinin, partide çoğunluk olmalarına rağmen bürokratik manevralarla partiden attığı radikal militanların kurduğu Almanya Komünist İşçi Partisi (KAPD) dünya

genelindeki destekçilerinden gelecekti. Spartaküs Birliği'nin Karl Schröder ve Jan Appel gibi militanlarının başını çektiği KAPD, teorik olarak aralarında Anton Pannekoek ve Lenin'in Sol Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı kitabına Yoldaş Lenin'e Açık Mektup başlıklı yanıtı yazan Herman Gorter olan Hollanda'lı marksistlerce desteklenmekteydi. Ayrıca İngiltere'de Sylvia Pankhurst'un başını çektiği devrimci komünistler ve Bulgaristan, Belçika ve Rusya'daki kimi gruplar KAPD'a yakın görüşlerdeydi. KAPD aslında KPD'den

atıldıktan sonra Komünist Enternasyonal'e başvurmuş ve kongrelerine delegeler göndermişti. Öte yandan Komünist Enternasyonal'in politikaları gittikçe sağa kaydıkça, KAPD'ın böylesi bir ilişki içerisinde olması imkansız hale gelecekti. 1923'te, KAPD'te Berlin Eğilimi ve Essen Eğilimi adları altında bir ayrışma yaşandı: Berlin Eğilimi'nin önemli simaları arasında Jan Appel, Essen Eğilimi'nin başını çekenler arasında ise Karl Schröder vardı. Pannekoek, bu dönemde siyaseten çok faal olmasa da Berlin eğilimine daha fazla sempati duyuyordu; Gorter ise Essen Eğilimini bizzat destekliyordu. Ayrışmanın konusu ise yeni bir Enternasyonal'in kurulup kurulamayacağı idi. Essen Eğilimi yeni bir Enternasyonal'in kurulması gerektiğini düşünüyordu, ve buradan Komünist İşçiler Enternasyonal'i doğacaktı. Gorter'in, Lenin'in kitapçığine cevap verdiği ve parlamenterizm ve sendikalizm konusunda Avrupa'lı komünistlere dayatılan taktiklere karşı çıktığı Açık Mektup'unda, her ne kadar Ekim Devrimi'ni proleter bir devrim olarak hala sahiplense de, temel argümanlardan biri, Rusya koşulları ile

Avrupa koşullarının farklılığı, bu yüzden Rus koşullarının Avrupa'ya uygulanmasının hatalı olacağıydı. Bu argüman, özellikle savaş öncesi dönemde Rusya'da uygulanmış taktikler ve dönemin Avrupa'sı kıyaslandığında belirgin haklılık noktalarına sahip olsa da, esasında zayıf yönleri ağır basan bir argümandı, zira Rus devrimi bir şey gösterdiyse o da parlamentolar ve sendikaların devrimle, en azından pek de bir alakası olmadığını ortaya koymaktı. 1923'e gelindiğinde, Gorter bu pozisyon-

ları daha ileri götürmüştü. 1923'te yazdığı Dünya Devrimi başlıklı makalesinde Gorter şöyle diyecekti: “*Rus devrimi büyük ölçüde bir burjuva-demokratik devrim olma özelliği taşıyordu, bugün yalnızca kapitalist bir devrimdir. Kısmen proleter, kısmen demokratik-kapitalist olduğu için Rus Devrimi ikili bir nitelik taşıyor ve dünya proletaryası için devasa bir yeni ışık kaynağı oldu (...) Bolşeviklerin hatası almak durumunda kaldıkları burjuva demokratik önlemlerde değil. Hata Bolşeviklerin Avrupa ve Amerika proletaryalarına uygun gördükleri program ve eylem reçetesinde, zira böylelikle dünya proleter devriminin yolunu tıkamaya ve dünya kapitalizminin inşasının mümkün kılmaya çalıştılar. Böylelikle Bolşevikler hedeflerinin Rus komünizmini değil Rus demokratik cumhuriyetini inşa etmek olduğunu... köylülere izlediklerini ve kapitalist köylü devrimini proleter devrimden üstte koyduklarını... proletaryayla değil burjuva kapitalist demokrasiyle ortak-*

laştıklarını gösterdiler (...) İkinci Enternasyonal'in karşı-devrimci olduğunu kanıtlamak lüzumsuz, ve Üçüncü Enternasyonal'in karşı devrimci olduğunu gösterdik.” Her ne kadar KAPD'ın Berlin Eğilimi bu noktada böylesi görüşler savunuyor olmasa da, Alman komünist solu nihayetinde böylesi görüşleri benimseyecek, ve yıllar geçip Stalinist karşı devrim iyice etkisini gösterdikçe bu görüşler ancak daha da güçlenecekti. Bununla birlikte temel devrimci görüşlerin savunusu ve sınıf içgüdülerinden yola çıkan bu görüşler, bir ilk

olmaları nedeniyle hem anlamlı hem de önemli olmakla birlikte, ciddi zayıflıklar barındırıyorlardı. Rusya'da olan devrime dair tanım, kısa süre içerisinde Rusya'da olabilmesi mümkün olan tek devrim olarak görülmeye başlayacaktı, ki bu da Menşeviklerinkine çok da uzak olmayan bir aşamacı yaklaşım getirecekti. Bununla birlikte, böylesi görüşleri netçe ifade ettiklerinde artık konsey komünistleri olarak adlandırılmakta olan Alman sol komünistlerinin aşamacı eğilimleri, onları hiçbir zaman Menşevikler gibi burjuvazinin saflarına götürmeyecekti. İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte de, savaşın kendisi esnasında da, Alman komünist solu proletarya enternasyonalizmine ihanet etmeyecek, emperyalist savaşa karşı uzlaşmaz sınıf savaşını savunacaklardı.

Komünist Enternasyonal'in ve Rusya'nın bu yönelimlerine karşı çıkan eğilimlerden bir diğeri, ve belki dünya genelinde en yaygını sol muhalefetti.

1923'te Rusya'da başlayan ve Bolşevik Partisi'nin pek çok önemli militanını kapsayan bu hareketin en önemli ismi, Ekim Devrimi'nin en önemli mimarlarından Leon Troçki'ydi. Bu tarihte temelde Stalin-Zinoviev-Kamanev üçlüsünün ortak iktidarına karşı kurulan bu muhalefet hareketine, 1925'te üçlü iktidarın bozulması ve tek ülkede sosyalizmin kabulünün ardından bunu kabul edilemez bulan Zinoviev ve Kamanev de katılacaklardı. Troçki'nin başını çektiği sol muhalefet hareketi, dünya genelindeki komünist partilerin büyük çoğunda, pek çok durumda da parti kurucuları arasında ciddi bir etkinlik kazanacaktı. Stalinistler, Troçki'ye en ufak bir sempati besleyenleri dahi partilerden atacaktı. Özellikle 20'lerin ikinci yarısında bu muhalefet Rusya'da ciddi baskılara maruz kalmaya başladı. 1929'da Troçki Rusya'dan sürgün edildiğinde, Rus muhalefeti ya büyük ölçüde hapisteydi, ya da rejime teslim olmuştu. 1930'larda, karşı-devrimci Stalinist rejim, yalnızca Troçki'nin yandaşlarını değil, Gabriel Myasnikov ve Timofei Saprano gibi işçi-bolşeviklerin daha radikal sol komünist gruplarını da, Bukharin'in başını çektiği sağ komünistleri de, hatta eski partili olup parti içerisinde kendisinden saf tutmuş binlerce kişiyi de göstermelik mahkemelerde yargılayıp katledecekti. Bolşevik saflarda Ekim devrimine katılmış binlerce militan Stalinist karşı devrimce katledilirken, Stalin mahkemeleri yönetme onurunu Andrey Vyshinsky adlı, iç savaş bitene kadar Menşevik Partisi saflarında kalmış ve zamanında Lenin için bir tutuklama emri çıkartmış bir kişiye verecekti.

Troçki'nin yurt dışına çıkmasıyla, kendisine esasında bir hafta olarak verilen Troçkizm ismini daha da bir taşımaya başlayacak olan uluslararası sol muhalefet, Troçki'nin Ekim Devrimi'ndeki rolünden kaynaklı karizması sayesinde, Stalinizme muhalif hiçbir komünist hareketin kazanmadığı bir güç elde edecekti. Öte yandan Troçkist hareketin kimi hastalıkları vardı. Troçki Ekim Devrimi sonrasındaki yıllarda Enternasyonal'in en önemli isimlerinden biri olmuştu, ve Leninizme gerçekten sadık kalanın kendisi olduğunu kanıtlamak için Lenin döneminde yapılmış herşeyi sahipleniyordu. Bu sahiplenilenler arasında, milli-burjuva hareketleri desteklemek, sosyal demokrasiyi reformist işçi hareketi olarak görmek ve birleşik cepheleri savunmak gibi oportünist yaklaşımlar vardı. Troçki, Stalinistlerin halk cephesi formülasyonuna, aleni burjuva partilerle aynı cephede bir araya gelmesini savundukları için karşı çıkacaktı; fakat sosyal demokrat

partilerin de artık aleni burjuva partiler olduğu göz önünde bulunursa, birleşik cephe ile halk cephesi formülasyonları arasında içeriksel bir farklılık yoktu. Bunların yanı sıra, Troçki her ne kadar olası bir İkinci Dünya Savaşı zaferinin Rusya'daki toplumsal ilişkileri değiştireceğini söylese de, Rusya'yı sonuna kadar yozlaşmış bir işçi devleti olarak görecekti. Dahası Geçiş Programı ve Proleter Askeri Politika gibi formülasyonlar, çok ciddi tehlikeler barındırıyorlardı. Bütün bunlar, Troçki'nin olası bir Dünya Savaşı'nda taraflardan birini destekleyebileceği ihtimali olduğunu göstermektedir. Buna rağmen Troçki'nin eşi Natalia Sedova, 1940'ta Stalin'in ajanı Ramon Mercader tarafından öldürülmeden kısa bir süre önce Troçki'nin savaşa dair enternasyonalist bir tutum almaya çalıştığını söylemiştir, ki Troçki'nin kimi son dönem yazılarında böylesi bir tavra işaret eden yerler de görürüz. Troçki'nin kaleme aldığı Dördüncü Enternasyonal'in Emperyalist Savaş ve Proleter Dünya Devrimi Manifestosu'nda şöyle bir ifade vardır: "Fakat mevcut koşullarda işçi sınıfı Alman faşizmine karşı mücadelede demokrasileri desteklemek durumunda değil mi?" Proletaryayı burjuvazinin şu veya bu kesiminin destek aracı olarak gören geniş küçük-burjuva çevrelerce sorun hep bu şekilde ortaya konuluyor. Bu politikayı öfkeyle reddediyoruz. Şüphesiz burjuva toplumdaki siyasi rejimler arasında, bir trenin farklı vagonları arasında olduğu gibi komfor farklılıkları vardır. Fakat bütün tren cehenneme doğru yol alıyorsa, çürüyen demokrasi ve cani faşizm arasındaki fark bütün kapitalist düzenin çöküntüsü karşısında ortadan kaybolur." Öte yandan eğer ömrü yetseydi Troçki savaşı destekleyerek enternasyonalizme ihanet eder miydi bilmeyiz, ama onun oportünist politikaları savaşta destekçilerinin çok büyük bir kısmını ihanet etmeye götürmüş, tam bir dağılma yaşayan Troçkist grupların İkinci Dünya Savaşı'nda desteklemedikleri grup kalmamış ve Troçkizm böylelikle karşı devrimci saflara geçmiştir. Meksika-İspanya'da Grandizo Munis'in başını çektiği ve Natalia Sedova'nın yakın olduğu eğilim, Yunanistan'da Agis Stinas'ın örgütü, Çin'de Japonya-Çin savaşında başından beri enternasyonalist bir tutum alarak savaşa karşı çıkan Zheng Chaolin gibi kimi devrimciler ise Troçkist hareketten koparak devrimci saflarda kalmışlardır. 2. Dünya Savaşı sonrasında Troçkizme baktığımızda ise, günümüze kadar dünyanın dört bir tarafında gerçekleşen bütün emperyalist savaşlarda şu ya da bu tarafı desteklememiş bir Troçkist yapı bulmak neredeyse imkansız olacaktır.

Karşı-devrimci dönemin gündelik siyasetine dair en net yaklaşımları geliştiren kesim, Komünist Enternasyonal içerisinde en önde gelen temsilcisi Amadeo Bordiga olan İtalyan komünist soluydu. Bordiga, Enternasyonal'in içerisinde Troçki'ye karşı yapılan karalama kampanyaları esnasında

Troçki'ye arka çıkmış, dahası Komünist Enternasyonal içerisinde Stalin'in yüzüne devrimin mezar kazıcısı diyip, olayı anlatacak kadar yaşayan son kişi olmuştu; fakat Troçkist hareketin oportünizmi İtalyan komünist solu ile Troçki'nin takipçileri arasında uzun erimli bir ortak çalışmayı imkansız kıldı. Bordiga, 1930'da İtalya Komünist Partisi'nden Stalinistlerce atıldıktan 1943'e kadar faal siyasi çalışma içerisinde yer almayacaktı, fakat İtalyan komünist solunun militanlarının geri kalanları faaliyeti, büyük ölçüde sürgünde de olsa, sürdürmeye devam ettiler. Fraksiyon ismi altında örgütlenen İtalyan solu, Fransa'da, Belçika'da, ABD'de ve İspanya'da mevcut olacak, Meksika'dan destekçiler kazanacak ve en nihayetinde Belçika'lı unsurların oluşturduğu bir yapıyı Belçika fraksiyonu olarak bünyesine katıp Uluslararası Komünist Solu kuracaktı. İtalyan komünist solunun belirli noktalarda net sonuçlara varması zaman alacaktı. 1930'ların başında, hala Rusya'da bir işçi devleti olduğundan bahsediyorlardı, fakat bu devlet "dünya kapitalist düzenine eklemelenmekteydi". Rusya'da hakim olan eğilim merkezcilik olarak tanımlanıyordu, fakat emperyalist savaşa yaklaşırken bu merkezci eğilim proletaryanın çıkarlarına ihanet edeceği bekleniyordu. Bununla birlikte, İtalyan komünist solu, Japonya-Çin savaşı üzerinden, milli meseleye dair Rosa Lüksemburg'un ulusal kurtuluş hareketlerinin desteklenmesi karşılığı görüşlerini benimsediler. Bununla birlikte, İtalyan komünist solunu en net çıkarımlarını yapmaya iten, halk cephesi ve anti-faşizm konuları olacaktı. İtalyan komünist soluna göre, Almanya'da ve İtalya'daki eğilim, faşizmin demokrasinin bir çocuğu olduğunu göstermişti. Sosyal demokrasi, proleter mücadeleyi (Almanya'da fiziksel, İtalya'da ideolojik olarak) bastırarak karşı-devrimci görevini gerçekleştirdikten sonra artık iktidarda kalması mümkün olmayacaktı – karşı devrimci süreç, sosyal demokrasinin başladığı işin bitirilmesi için faşizme yol vermesini gerektiriyordu. İtalyan komünist soluna göre faşizme karşı yapılması gereken düşmanla ortaklaşmak değil, sınıf mücadelesini yükseltmekti. Bununla birlikte, İtalyan komünist solu, dönemi karşı-devrimin egemen olduğu bir dönem, muhalif Bolşevik Victor Serge'in ifadesiyle "yüzyılın gece yarısı" olarak görüyordu. Buradan yola çıkarak da anti-faşist halk cepheleri ve birleşik cephelerin faşizmle birlikte, 1. Dünya Savaşı benzeri bir savaş için işçi sınıfını seferber etmekte olduğunu görüyordu. İtalyan komünist soluna göre: "Halk Cephesi, yalnızca kapitalist hükümün bir biçimini, burjuvazinin çıkarlarına en uygun biçimini temsil edebilir. İşçi mücadelelerini kolaylaştırmak bir yana, iktidara gelir gelmez, hatta gelmeden önce ilk işi işçiye zulmetmek olacaktır". İtalyan komünist solunun, İkinci Dünya Savaşı'nın bir provası olarak gördüğü İspanyol İç Savaşı'nda yaşananlar, işçilerin burjuva Halk Cephesi hükümetine karşı ayaklanması ve Halk Cephesi'nin anarko-sendikalist CNT önderliği

ve anti-Stalinist POUM gibi daha sonra Stalinistler tarafından katledilecek radikal unsurlarının işçileri silah bırakmaya çağırması, İtalyan solunun bu konudaki haklılığını gösterecekti. İspanya'da Halk Cephesi, iktidarı Franco'ya teslim etmeden önce, işçi sınıfının bütün direncini bastıracaktı. İtalyan komünist solu, geleneksel olarak, dönüştürücü bir biçimde olmasa da içerisinde çalışma yapılabileceğini düşündüğü sendikalar konusunda da eski görüşlerini tartışmaya başlayacaktı. İtalyan fraksiyonunun kurucularından olan Luciano Stefanini 1938'de şöyle yazacaktı: *“Bugün mesele mark-sistlerin sendikalar içerisinde sağlıklı bir faaliyet geliştirebileceklerini sorusu değil, bu organların kesin bir biçimde düşman saflarına geçtiği ve onları dönüştürmenin mümkün olmadığı sorunudur (...) Dolayısıyla mesele – temelde dışarıdan olmak üzere – kapitalizme karşı bir proleter mücadele ihtimalinin mevcut sendikalar dahil her tür kapitalist baskı biçiminden koparak mümkün olacağını işçilere netçe anlatmaktır.”*

Stalinist partilerin dünyanın her yerindeki burjuva politikaları ve yaklaşan dünya savaşı, İtalyan komünist solunun Rusya'daki durumu tahlil etmeye yönelik detaylı bir çalışma yapmasını zorunlu kıldı. Alman komünist solunun aksine, İtalyan komünist solu Rusya'daki devrimi yarı-proleter, yarı-burjuva bir ikili devrim olarak değil, proleter bir devrim olarak görüyordu. Dolayısıyla yozlaşma ancak dışarıdan, yani kapitalist unsurlardan ve Komünist Enternasyonal'in ölümünden kaynaklanmış olabilirdi. Bununla birlikte, 20'lerde Alman komünist solunu anarko-sendikalist bir eğilim olarak görme yaklaşımının yerine, şimdi İtalyan komünist solu bu akımı yozlaşmaya ilk karşı çıkan akım olarak görüyordu. Öte yandan, İtalyan komünist solu, buna ek olarak geçen yüzyıla dair bir kapitalizm formülasyonunu koruyarak kapitalizmin özel sermaye demek olduğunu düşünüyordu. Buradan yola çıkarak, Rusya'daki devlet, proleter bir devlet olarak tanımlanıyordu. Öte yandan İtalyan komünist solunun komünizme geçiş döneminde devlete dair yaptığı çalışmalardan, Engels'in *“devlet, proletaryaya miras kalmış bir vebadır”* yaklaşımından yola çıkarak, *“proletaryanın devlete dair neredeyse içgüdüsel bir güvensizliği”* olması gerektiğini ifade edecekti. Devlet “proleter sıfatına sahip de olsa, bir zor aracı olarak kalacak, komünist programın uygulanmasına her daim karşı olacaktı”. 1939'da İtalyan komünist solunun önde gelen militanlarından Ottorino Perrone “devlet sanayisi burjuva özel mülkiyet rejiminin yeniden getirildiği vurgulanmadan da pekala devlet kapitalizmine, işçi sınıfının vahşi bir yadsımasına dönüşebilir” diyecekti. Dahası İtalyan komünist soluna göre, Stalinist Rusya'da sermaye birikimi gerçekleştiriliyor ve buna sosyalizasyon ismi veriliyordu ki bu canavarca bir politikaydı. Nihayetinde bu genel hatlarıyla çelişkili pozisyondan İtalyan

komünist solunun çıkarttığı sonuç, olası bir dünya savaşı durumunda Rus devletinin savunulamayacağı idi.

Fakat İtalyan komünist solu genel olarak yönelimin emperyalist savaş olduğunu kavramış olsa da 1939'da patlak veren savaş hareketi gafil avlayacak ve hareket, görüşleri net olsa da örgütlü bir müdahale geliştirmede başarılı olamayacaktı – dahası savaşla baskıların artması, pek çok önemli militanın hayatına malolacak veya onların hapsilere ya da toplama kamplarına gönderilerek pratik faaliyetten uzaklaşmalarına neden olacaktı. Hareketin en ünlü militanı Ottorino Perrone, fraksiyonun dağılması gerektiğini ilan edecek, bu da harekete ciddi bir dalga vuracaktı. Hareketinin faaliyetlerini yeniden ateşleyen, İtalyan komünist solunun çocukluğunda Ekim devrimine tanıklık etmiş Moldovya doğumlu bir militanı olan Marc Chirik'in başını çektiği bir hücresi olacaktı. Nihayetinde Perrone'nin istediği olmayacak, 1942'de Fransa'nın güneyinde Uluslararası Komünist Sol'un Fransız Hücresi adını alan bu militanlar, bir yandan savaşa karşı net bir çalışma içine girerken, diğer yandan İtalyan fraksiyonunun Fransa ve Belçika'daki unsurlarıyla yeniden irtibatı sağlayacaktı. Fraksiyonun Fransız hücresi temel ilkeler bildirgesinde şöyle diyecekti: *“Uluslararası burjuvazinin aracı olan Sovyet devletinin karşı-devrimci bir işlevi vardır. Ekim'in kazanımlarından kalanları savunmak uğruna SSCB'nin savunusu fikri reddedilmeli ve yerine burjuvazinin Stalinist ajanlarına karşı uzlaşmaş bir mücadele konulmalıdır (...) Demokrasi ve faşizm, burjuva diktatörlüğünün belirli bir anda burjuvazinin iktisadi ve siyasi ihtiyaçlarına tekabül eden iki farklı suretidir. Dolayısıyla kapitalist devleti yıktıktan sonra kendi diktatörlüğünü kurması gereken işçi sınıfı, bu suretlerden herhangi biriyle ittifak yapamaz.”* 1944'e gelindiğinde, İtalyan komünist solu içerisinde de çoğunluk Rusya'ya dair böylesi görüşleri savunmaktaydı: *“Rus devleti savaşı doğru gidişata, yalnızca proletaryayı bastırmaktaki karşı devrimci işlevinden dolayı değil, aynı zamanda kendi kapitalist doğasından, yani hammadde kaynaklarını korumak ihtiyacından ve dünya pazarında artı değeri gerçekleştireceği bir yer bulma zorunluluğundan, iktisadi etki alanlarını artırma ve ulaşım yollarını garanti altına alma isteği ve ihtiyacından dolayı da katıldı.”* Bu görüşlerin gelişiminde, Alman komünist solunun düşüncelerinin eleştirel bir biçimde ama ciddi olarak değerlendirilmesinin, ve bu gelenekten gelen devrimcilerle tartışmaların da payı vardı. 1944'te, Marsilya'daki hücre bu şehirde güçlenmiş ve Paris ve Kuzey Fransa'da da örgütlenmeyi başarmıştı ve bu gelişmelerin sonucu olarak Komünist Sol'un Fransız Fraksiyonu kurularak İtalyan ve Belçika fraksiyonları arasındaki yerini aldı. Öte yandan İtalya'daki kimi militanlar, 1943'te bu ülkede başlayan grev hareketlerinden

yola çıkararak İkinci Dünya Savaşı'nın, Birinci Dünya Savaşı gibi devrimci bir dalgayla sonuçlanacağını düşündüler ve Enternasyonalist Komünist Partisi'ni kurdular. Fransız fraksiyonuna göre bu hatalı bir hamleydi, zira ilkin parti içerisinde bir bütünlük görüş bütünlüğü yoktu, aksine sendikalar, ulusal kurtuluş hareketleri, Rus devriminin doğası hatta seçimlere katılım gibi konularda, eski görüşleri savunanlarla 1930'lardaki teorik değişiklikleri savunanlar arasında ayrımlar vardı; ayrıca Fransız fraksiyonuna göre uluslararası durum partinin kurulmasını haklı çıkartacak noktada değildi – İtalya'daki grevler savaştan sonra devrimin geleceğini kanıtlamıyordu.

Fraksiyonların lağvedilip yeni partiye katılmasına bu temelde karşı çıkan Marc Chirik İtalyan Fraksiyonu'ndan atıldı, Fransız fraksiyonu da Fransız Komünist Solu ismini aldı. Fransız Komünist Solu savaşın sonunda yayın organında şöyle diyecekti: “Burjuvaziyi suçluyoruz! Neden olduğu ve maalesef 'medeniyetin', çürüten kapitalist toplumun zaten çok fazla uzun olan şehitler listesine bir ekleme olan milyonlarca ölüm için burjuvaziyi suçluyoruz. Hitler'in suçlarının sorumlusu Almanlar değildir. Onlar, 1934'te, 450,000 ölüyle Hitler'in burjuva baskısının acısını ilk çekenler ve bu acımasız baskı ülke dışına taşındığında da çekmeye devam edenlerdi. İstemedikleri ve egemenlerinin onlara zorladığı bir savaşın dehşetinin sorumlusu Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar, Ruslar ya da Çinliler de değildir. Nazi toplama kamplarında milyonlarca erkek ve kadın yavaşça katledildiler; vahşice işkence edildiler ve şimdi vücutları çürüyor bir yerlerde. Milyonlar savaşta savaşırken öldüler, veya 'kurtuluş' bombardımanlarına kurban gittiler. Bu milyonlarca ceset, kesilmiş, biçilmiş, parçalanmış, tanınmaz hale getirilmiş, gömülmüş veya açıkta çürüyen milyonlarca ölü'nün, askerlerin, kadınların, ihtiyarların, çocukların cesetleri, hepsi hala intikam diye inliyorlar. Ve inledikleri intikamın hala acı çeken Alman halkından değil, savaşta acı çekmeyen ve tam aksine kar eden alçak, ikiyüzlü ve ahlaksız burjuvaziden istiyorlar. Bugün, domuz suratları toprağın yağıyla dolmuş halde, hala aç kölelerine sataşıyorlar. Proletarya için tek tutum, demogoların anti-faşist komiteler üzerinden şovenizmi sürdürme ve yükseltme çağrılarına yanıt vermek değil, çıkarlarının, yaşam haklarının doğrudan savunusu için her gün, her saniye bu canavarca rejim, kapitalizm yok edilene dek sınıf mücadelesine girişmektir.” Fransız Komünist Solu, dönemin bütün örgütleri arasında parlamenterizmden sendikalizme, SS-CB'nin doğasından ulusal kurtuluş hareketlerine en net örgüttü. Marc Chirik'in 1946'da yazdığı Rus Devrimi: Özel Mülkiyet ve Kolektif Mülkiyet başlıklı yazıda şöyle deniliyordu: “Rusya'nın bütün dünyanın gözleri önünde kendisinin en kanlı ve açgözlü emperyalist güçlerden biri olduğunu göster-

diği 1939-45 emperyalist savaşı, 1914-18 emperyalist savaşı Sosyalist partilerin kesin olarak milli kapitalist devlete eklemleendiğini nasıl gözler önüne serdiyse, Rusya'yı savunanların, kendilerini nasıl bir biçimde sunarlarsa sunsunlar, Rus emperyalist devletinin proletarya içerisindeki temsilcileri, siyasi kolları olduğunu ortaya koydu.”

5. İkinci Dünya Savaşından Günümüze Burjuva Solu ve Burjuva Demokrasisi

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde dünya, Rus ve Amerikan emperyalist blokları arasındaki çatışma etrafında şekillenmişti. Sosyal demokrasi, özellikle Batı Avrupa'daki burjuva demokrasilerindeki önemli işçi-düşmanı işlevini korudu. Stalinizm aynı doğrultuda işçi sınıfının çıkarlarından yanaymış gibi gözüküp burjuva siyaseti yapmaya, Troçkizm de bu siyasete eleştirel biçimde alkış tutmaya devam etti. 1948'de gerçekleşen Yugoslav Stalinizminin uzun yıllardır şefi olmuş ve savaşın sonlarına doğru iktidara gelmiş Tito ile Stalin arasındaki ayrışma, Yugoslav milli sermayesiyle Rus emperyalizminin çıkarları arasındaki çatışmadan doğmuştu. Çin'de 1949'da iktidara gelen Çin Komünist Partisi şefi Mao Zedung, Stalin'in halk demokrasisi kavrayışı temelinde, “dört sınıfın bloğu” çerçevesinde bir rejim oluşturdu. Mao'ya göre bu dört sınıf “işçi sınıfı, köylülük, şehir küçük-burjuvazisi ve milli burjuvaziydi”. Stalinistler artık burjuvazinin belirli kesimleriyle ortaklıklarını saklama gereği dahi görmüyorlardı – fakat bu dört sınıf fikri, esasında Mao'nun iddialarının aksine Çin Komünist Partisi'nin siyasetinin milli burjuva bir siyaset olduğunu açıkça gösteriyordu. İlerleyen yıllarda Stalin'in ölünce yerine geçen Khrushchev'in anti-Stalinizmi, kamuoyuna iyi görünmek için korkunçluğu açığa çıkmış bir rejimle arasına mesafe koyma çabasıydı fakat Khrushchev'in “barışçıl birarada varoluş” tezi, Stalin'in tek ülkede sosyalizm fikrinin mantıksal – ve Stalin döneminde de pratikte uygulanmış bir sonucuydu. Dahası, Khrushchev'in 1953'te Doğu Almanya'da ve 1956'da Macaristan'da patlak veren işçi ayaklanmalarını bastırması, Stalin'den daha az emperyalist olmadığını gösterirken, Rusya içerisinde de iktidar devlet burjuvazisinde kalmaya devam etmekteydi. Mao'nun Sovyetlerden kopması da, her ne kadar ideolojik kisvesi değişikmiş gibi sunulsa da, Yugoslavya'yla olan ayrılık gibi Rus emperyalizmiyle Çin milli sermayesinin çıkar ve hedefleri arasındaki çatışmadan kaynaklanmıştı. Mao'nun Çin devleti, Rus emperyalist bloğuna rakip bir emperyalist blok oluşturma çabasının başarısız olması sonucunda 1972'de ABD başkanı Nixon'ın Çin'i ziyaretinin ardından Amerikan bloğuyla bir ittifak içerisinde girerek, radikal pozlarının gerçek içeriğini apaçık ortaya koyacaktı. Enver Ho-

ca'nın ilerleyen dönemde kimilerine büyük bir umut ışığı gibi gözükecek olan Stalinist hükümetinin ideolojik çizgisini ise tamamen Yugoslavya belirleyecekti. Kendi ufak emperyalist çıkarlarından yola çıkarak Arnavutluk'u bünyesine katmak isteyen Yugoslavya, Rusya'dan koptuğu zaman, Enver Hoca kendisini Stalin'in kollarına atmıştı. Khrushchev döneminde Yugoslavya'yla Rusya kısmen ilişkilerini iyileştirdiği zaman, Enver Hoca'nın şansına Çin Rusya'dan kopuyordu ve Enver Hoca maocu olmayı seçti. 1972'de Mao, Amerikan bloğuyla bir ittifak içerisine girince, Yugoslavya'nın başını çektiği Bağılantısızlar Hareketine de yaklaşmış olacak, hatta Mao'nun cenazesine ilk gidenlerden biri Tito olacaktı. Bu durumdan tedirgin olan Enver Hoca Çin'den de kopacak ve büyük bir emperyalist gücün desteğini yitirmiş olmasının sonucu olarak ciddi bir ekonomik krize girecekti. Son döneminde Arnavutluk hükümeti, bu krizi militarizmle, yani Yugoslavya sınırına milyonlarca askeri barınak yaparak çözmeye çalışıyordu.

Özellikle Amerikan emperyalist bloğuna dahil ülkeler içerisindeki resmi 'Komünist' partiler, diğer burjuva partilerle işbirliği yapmaktan ve hatta onlarla hükümetlerde yer almaktan kaçınmak bir yana, mümkün oldukça böylesi seçenekleri kaçırmamaya özen göstereceklerdi. Bu partiler içerisinde, çıkarları Rus emperyalizmine daha fazla bağlı olan kanatla, buldukları ülkelerin burjuva siyasetleri içerisinde tuttıkları yer gereği düşman bloğun çıkarlarını savunmakta güçlük çeken kanat arasında bir ayrışma yaşanmaya başlayacaktı. Bu ayrışma, 70'lerde eurokomünistler denilen eğilimle Tankçılar denilen eğilim arasındaki kavga ile doruk noktasına ulaşacaktı. Tankçılar için ortada yeni bir mesele yoktu – Ruslar ne derse oydu zaten. Öte yandan eurokomünistlerin yeni kaynaklara ihtiyaçları vardı. Öte yandan Stalinizm, burjuva siyasetine geniş bir ideolojik yelpaze öneriyordu ve eurokomünistler de aradıkları kaynağı yine geldikleri köken içerisinde bulabildiler. Yeni kaynak, Stalin'in 1924'te hapse giren ve çoğunlukta sol komünistlerin temsilcisi olan Bordiga'nın yerine partinin başına geçirdiği Antonio Gramsci'ydi. Gramsci'ye göre geri ülkelerde veya kolonilerde değil ama modern demokrasilerde “devlet yalnızca, arkasında güçlü bir kaleler ve siperler sistemi olan boş bir kabuktu”. Gramsci Devlet ve Sivil Toplum'da: “Modern demokrasilerdeki kitlesel yapılar, hem Devlet örgütleri, hem de sivil toplum kuruluşları kompleksleri olarak, siyaset sanatı için konum savaşında 'siperleri' ve kalıcı barınakları teşkil ediyorlar” diye devam edecekti. Buradan çıkan sonuç, yapılması gerekenin önce sivil toplumda, sonra da devlette güç kazanmak ve böylelikle kazanımlar elde etmektir. Sosyalizmin zaferi için burjuva demokrasisi içerisinde böylesi bir çalışma yapmak gerekli ve yeterliydi. Gramsci'nin talihsizliği, ileri ve demokratik Batı

lkelerinde devletin boş bir kabuk olup sivil toplumun gerçek güç olduğunu sivil toplum üzerinden devlete sızılmasını söylerken pek ileri ve gelişkin bir devlet olan faşist İtalya'nın bir hapishanesinde olması, ve partisindeki Rus yanlısı arkadaşlarının faşist İtalyan devletinde böylesi bir egemenlik sağlamalarının pek de mümkün olmamasıydı. Öte yandan geçen on yıllar, Gramsci'yi özellikle Amerikan bloğu ülkelerindeki pek çok Stalinist'in vaktinden erken gelen peygamberi yapacaktı. Gramsci'nin görüşlerinden gerekli dersleri çıkartıp bunları yaklaşımlarına dahil edenler ilkin eurokomnistlerdi, fakat genel olarak burjuva solunun sivil toplumcu kanadı Gramsci'nin görüşlerinden fazlasıyla beslenecekti. Günümüzde Gramsci'nin popüleritesinin nedeni de budur.

Rus yanlısı yapıların resmi çizgisinin, özellikle Batı lkelerindeki ılımlılığı, geniş bir genç kesimi bu politikaları sorgulamaya itti. Öte yandan Rus çizgisini sorgulayanlar büyük ölçüde Maoculuğun ve radikal milliyetçiliğin etkisinde silahlı mücadeleye atılacaklardı. Burada önemli etki noktalarından bir tanesi de Küba'da iktidarı almış gerilla hareketi olacaktı. Stalinizm esasında Fidel Castro'nun hareketini doğurmaktan ziyade evlat edinmişti. Zira Castro'nun gerillalarının çok büyük çoğunluğunun, iktidarı alana, hatta Domuzlar Körfezi çıkarmasına kadar komünist olma iddiası dahi yoktu. Castro'nun hareketi popülist milliyetçi ve burjuva demokrasisi yanlısı bir hareketti ve ilkin ABD'yle iyi ilişkiler istemişti. İktidarı aldıktan sonra meramını anlatmak için ABD'ye giden Castro sonrasında "Dünyanın bize dair ne düşündüğünü, Komünist olduğumuzu düşündüğünü biliyorum ve tabii ki gayet netçe Komünist olmadığımızı ifade ettim; gayet netçe" [2] diyecekti. Öte yandan ABD'yle ilişkiler, Castro'nun başlangıçta umduğunun tam aksi yönde gelişince, Castro Rus emperyalist bloğunun himayesine sığınmak zorunda kalacak, ve Küba bir anda 'sosyalist' oluverecekti. Öte yandan, özellikle Castro'nun kurmaylarından olan ve onun hareketi içerisinde başından beri Stalinist olan nadir isimlerden Ernesto Guevara'nın 1967'de Bolivya'da öldürülmesinin ardından, Guevara ve Küba silahlı mücadelecilik için yeni bir etki noktası ve ilham kaynağı olacaktı. Mayıs 68 ğrenci ve işçi hareketlerine Rus yanlısı resmi komünist partilerin karşı çıkması da, silahlı

mücadeleciliği gerçek devrimcilik olarak iyice meşrulaştıracaktı. Esasında silahlı mücadeleciler hareketler görüşleri bakımından Rus yanlısı resmi partilerden ileri değillerdi. Aydınlik Yol ve Naxalcılar gibi başını üniversite profesörlerinin çektiği maocu partiler, haliyle Çin'de savunulan tarza bir dört sınıf bloğu ve yeni demokrasi savunuyorlardı. Bugün Nepal'de iktidara gelen maocular, niyetlerinin kaptitalizmi ve demokrasiyi inşa etmek olduğunu saklamıyorlar, hatta yabancı sermayeyi de ülkeye davet ediyorlar. Güney Afrika'dan Türkiye'ye, silahlı mücadeleciliğin savunucularının kendilerine biçtiği rol, milli demokratik 'devrimi' gerçekleştirmektir. Esasında, silahlı mücadelecilik, tıpkı sivil toplumculuk gibi Stalinizmden, özellikle de Stalinist hareketin İkinci Dünya Savaşı esnasındaki pratiğinden beslenmiştir. Dahası, silahlı mücadeleciler hareketler, kendi içlerinde Stalinizmi gayet iyi uygulayarak, merkezin çeper, liderliğin kadro arasında mutlak egemenliğini oturtmuşlardır ki bu pratik pek çok yapıda içsel işkencelere kadar varmıştır. Bahsi çok geçen eleştiri ve özeleştirme mekanizması, önderlikten kadroya işler. Önderlik kadroyu eleştirir, kadro özeleştirme yapar. Kadronun önderliği eleştirmeye cürret etmesi, en azından bir özeleştirme yapma nedenidir, ki kimi durumlarda, eğer bu özeleştirme yapılmıyorsa, iş kadronun infazına kadar gider.

Özellikle 1989'da Doğu bloğunun çökmesi, burjuva solunun Stalinist kanadına ciddi bir darbe vurmuş, sivil toplumcu yönelimler kriz içindeki Stalinistlerin ciddi bir kesimine çare olmuştur. Günümüzde Meksikalı Zapatistalar gibi örnekler, Stalinist silahlı mücadeleciliğin, Stalinist sivil toplumculuğa nasıl evrilebileceğinin bir kanıtıdır. Bu yolu seçip, hatta daha ileri götürüp yalnız yasal bir varoluşu seçen silahlı mücadeleciler yapı sayısı az değildir. Zira silahlı mücadeleye iktidara gelip yeni bir burjuva demokrasisi getirmeye çalışmaktan mevcut burjuva demokrasisi içerisinde güç kazanmaya çalışmaya geçiş, o kadar da büyük bir adım gerektirmemektedir, ve İkinci Dünya Savaşı esnasında eline silah almış İtalyan ve Fransız 'komünist' partileri, böylesi bir adımı atmanın ne denli kolay olduğunu aslında göstermişlerdir. Bununla birlikte, Rus emperyalist bloğunun çöküşü, burjuva solu içerisinde özellikle Troçkizme yaramıştır. Yer yer sivil toplumculuğa yaklaşan pratikleriyle Troçkist hareketler, farklı çelişkilerde farklı burjuva kesimleri desteklemeye devam etmektedirler. Öte yandan kimi silahlı mücadeleciler Stalinist yapılar, yine eski işlevlerini gerçekleştirmeye devam etmektedirler.

Burjuva solunu ele alırken göz önünde bulundurmanız gerekenlerin önemli bir kısmını da ücretli emek, meta üretimi ve paranın yani kapitalist üretim

ilişkilerine içkin niteliklerinin eleştirisi ve gelecek toplumsal oluşumunda bu olguların hem toplumsal, hem siyasi ve hem de iktisadi alandan defedilmesi sorunu oluşturmaktadır. Bunu Marx ve Engels'in 1845'te kaleme aldıkları Alman İdeolojisi'nde, bütün hatlarıyla görebilmekteyiz: “Önceki bütün devrimlerde faaliyet tarzı değişmemiş olarak kalıyordu ve yalnızca bu faaliyetin bir başka dağıtımı, işin başka kişiler arasında yeni bir bölüştürülmesi söz konusuydu; buna karşın komünist devrim önceki faaliyet tarzına karşı yönelmiştir, işi yokeder ve bizzat sınıfları ortadan kaldırarak tüm sınıf egemenliğini de kaldırır.” Eğer Marx'ın 1844 El Yazmaları'nda ifade ettiği gibi, “emeğin ürünü bir yabancılaşmaysa”, “üretimin kendisi de oluş halindeki yabancılaşma, etkinliğin geri alınması, geri alınma etkinliği olması” demektir ve emek de aslında “iş nesnesinin yabancılaşması, bizzat emeğin etkinliği içinde yabancılaşmanın, dışsallaşmanın özetidir” diyebiliriz. Zaten kapitalist üretim ilişkilerinde iş, etkinlikten isteksizliğe, güçten güçsüzlüğe, insanın özüne karşıtlığına ve nihayet yabancılaşmaya götürmüştür ve öyle de devam etmektedir. Dolayısıyla, bir yandan azami noktaya çekilmiş üretim şartlarında, kendi yaşam koşullarının devamını sağlamaya çalışan işçiler kendi ürettiklerine yabancılaşırlar. İşçiler ürettikleri üründen somut olarak uzaklaşmakta ve hayatı dahilinde ürettiğine ulaşamıyor oluşlarıyla aslında çalışma etkinliğinin “pratik insan etkinliğinin yabancılaştırılması edimi” olması da kaçınılmaz bir hal almaktadır. Giderek artan çalışma saatleri, kötü koşullar ve kapitalizmin iki yüzyılı bulan ağırlığını kuşaklarca sırtına geçirmiş olan işçi sınıfının işe ve çalışmaya karşı tarihsel yaklaşımı, “işin yabancı niteliği, fizik ya da diğer zorlamalar ortadan kalkar kalkmaz, çalışmadan vebadan kaçır gibi kaçılması olgusunda açıkça görülür”.

Burjuva solunun tarihinin gündelik pratiğine yansımaları en belirgin olarak görebileceğimiz alanlardan biri de ücretli emek meselesidir. Burjuva solunun emeğe dair yüceltmeleri, esasında sınıflı toplumların kendi doğasına has emeğin kutsallaştırılmasından öte bir içerik taşımaz. İşin ve mesleğin sunaklarının yaratılması, dahası bu efsanelerin mücadelelerin sınırlılıklarında şekillendirilmesi sadece kapitalist üretim biçiminin etkisiyle toplumsal yabancılaşmanın en önemli etkeni olarak çalışmanın mutlaklaştırılmasına hizmet eder. Buradan hareketle, kapitalizmin kronik kriz girdabında, işsizliğe karşı olma iddiasıyla “içerisinde yaşamadıkları bir dünyadan” türettikleri “Herkes İş” sloganı, işçi sınıfını kandırmaktır. Bu slogan, kapitalizmin dev aynasından kendisine bakmasıdır; gericedir ve burjuva solunun arzuladığı yaşam biçimini dolaylı yoldan ifade etmesi anlamına gelir. Bunun yanısıra, “Herkes İş Güvencesi”, “Çalışma Hakkı”, “Her İşçiye

Sigorta Hakkı” ve benzeri sloganların da burjuva solu ve sendikaların sloganları olmaları nedensiz değildir. Onlar varolan düzenin toplumsal anlamda kökten yokoluşunu ve lağvedilmesini değil, farklı biçimlerde, farklı kisveler altında fakat özünde emeğin rasyonelize edilmesi ekseninde düzenin yeniden inşa edilmesini ve toplumsal barışı savunmuş olurlar. Çok basitçe ifade etmek gerekirse ücretli emeğin ortadan kalkmayacağı bir düzeni, yani burjuva düzeni savunmak burjuva solunun en temel niteliklerinden biridir. Zira ücretli emeğin olduğu yerde sermaye vardır. Marx'ın sloganındaki temel fikir, işin, ücretli emeğin ve ücretliliğin tamamen toplumsal yaşamın dışına atılmasıdır: “Söz konusu olan emeği özgürleştirmek değil, ortadan kaldırmaktır.”

Özetleyecek olursak, burjuva solu tanımımızla ilgili en temelde ücretli emeğin ortadan kaldırılması ve enternasyonalizm konuları olduğunu söyleyebiliriz. Marksistler, en başından beri, farklı biçimlerde olsa da burjuva solunu tanımlamışlardır. Bugün bizim burjuva solu tanımımız da marksizmin tarihi boyunca bu olguyu yorumlayışından gelmektedir. Burjuva düzeni savunmadığını iddia edenler dahi, genellikle burjuva demokrasisi ve genel olarak demokratikleşme konuları üzerinden aslında kapitalist düzeni savunmaktadırlar. Burjuva güçler arasındaki savaflara karşı olduklarını söyleyenler de, ulusların kendi kaderini tayin hakkı üzerinden çatışmalardaki burjuva milliyetçisi taraflara destek vermektedirler. Yaptığımız tanım sosyal demokrasi, Stalinizm, Maoizm, Troçkizm ve arada, ortaya kalan bütün siyasi eğilimleri kapsar.

Burjuva solunun en önemli özelliği, mevcut düzenden rahatsızlık duyan, kapitalist bir dünyada yaşamak istemeyen, farklı bir dünya düşleyen, büyük ölçüde iyi niyetli insanları peşinden sürüklemesidir. Burjuva solunun, kapitalizm için sahip olduğu tek işlev değil ama en düzenli yerine getirdiği işlev, böylesi insanlar düşledikleri dünya için savaştıklarını zannederken onların enerjisini mevcut düzeni savunmaya ve desteklemeye yönlendirmektir. İfade ettiğimiz üzere, genelde de bunu demokrasi kavramı üzerinden gerçekleştirir. Burjuva toplumunun bir numaralı sloganı olan demokrasi, burjuva solunun her problemi çözen anahtarı olmuştur. Oysa demokrasinin kendisinin mahiyeti, 1922'de Demokratik İlike adlı çalışmasında Bordiga tarafından dile getirilmiştir ve bizim için nettir: “Toplumun iktisadi ayrıcalıklarla ayrılan sınıflara bölünmüş olması, çoğunlukçu karar almanın bütün değerini ortadan kaldırmaktadır. Bizim eleştirimiz, modern liberal anayasalardan doğan demokratik ve parlamenter devlet mekanizmasının bütün yurttaşların çıkarına bütün yurttaşların olduğu yalanını haksız çıkart-

maktadır. Karşıt çıkarların ve sınıf çelişkilerinin ortaya çıktığı andan beri, örgütsel birlik olamaz ve dış görünüşte halk iktidarı varmış gibi olsa da, devlet ekonomik olarak hakim sınıfın organı ve çıkarlarının savunusunun aracı olarak kalır. Demokratik düzenin siyasi temsile aktarılmasına rağmen, burjuva toplum üniter vücutların karmaşık bir ağı gibi görünür. Bunların ayrıcalıklı katmanlardan doğmuş ve mevcut toplumsal aparata koruma eğiliminde olan pek çoğu, siyasi devletin kuvvetli merkezileşmiş organizması etrafında toplaşır. Ötekiler devlete dair daha tarafsız veya değişken bir tutuma sahip olabilir. Son olarak, başkaları da ekonomik olarak ezilen ve sömürülen tabakalar arasında ortaya çıkar ve doğrudan sınıf devletine karşıdır. Komünizm, demokratik ve çoğunlukçu ilkenin resmi ve siyasi uygulamasının, toplum iktisatla ilişkisinde karşıt sınıflara dölünmüşken devleti toplumun tamamının örgütsel birimi yapamayacağını ortaya koyar. Resmi olarak siyasi demokrasi böyle olduğunu iddia eder, fakat gerçekte çıkarlarını korumak amacıyla kapitalist sınıfın gücüne, bu sınıfın diktatörlüğüne göre ayarlanmış biçimdir (...) Demokrasi ilkesinin kendinden menkul bir değeri olmadığı aşikardır. Demokrasi bir ilke değildir, yalnızca çoğunluğun her zaman haklı, azınlığın ise haksız olduğu yönündeki basit ve kaba aritmetik önyargıya yanıt veren basit bir mekanizmadır (...) Demokrasi bizim için bir ilke olamaz (...) Kullanılabileceği kadar demokratik mekanizmayı korurken, en kötü demagogların pek sevdiği ama sömürülen, ezilen ve soyulanlar için ironiyle 'demokrasi' tabirinin kullanımını ortadan kaldırıp bu terimi burjuvazinin ve liberalizmin farklı kılıflar ve kimi zaman aşırıcı suretlerde gelen savunucularına bırakacağız.”

Burjuva solu, tarihi boyunca kapitalist düzene hep hizmet etmiş, iyi niyetli insanları gerçek proleter mücadele saflarından uzak tutmaya çalışmış, açıkça veya örtük biçimde kapitalist toplumun çıkarlarını savunmuştur. Öte yandan gördüğümüz gibi işçi sınıfı kalkıştığı zaman tutunamamış, etkisini ve gücünü kaybetmiştir. Gelecekte de işçi sınıfı, solcu düşmanlarına sağcı düşmanlarından farklı muamele etmeyecektir.

Gerdün

1. Norman M. Naimark. The Russians in Germany: A History of the Soviet Zone of Occupation, 1945–1949. Cambridge: Belknap, 1995, , s. 70–71.

2. http://www.upi.com/Audio/Year_in_Review/Events-of-1959/Cuban-Revolution/12295509433704-2/

